

*Zaniklá ves Píla. Foto M. Kašparová.
Vydra říční. Foto V. Čech ml.*

ČESKÝ LES

PŘÍRODA A HISTORIE

15/2016

Horní tok Chladné Bystřice nad zaniklou obcí Bystřice. Foto J. Sladký.

Liška obecná. Foto S. Šedlivý.

MAPA PŘÍSPĚVKŮ

- ▲ *Vyvěšování ptačích a netopýřích budek s dětmi místní základní školy v přírodní památce Chodovské skály. Foto M. Kašparová.*
- ▼ *Dům přírody Českého lesa v Klenčí pod Čerchovem. Foto M. Mařáková.*

OBSAH VYDÁNÍ

- 1** Židovské hřbitovy v Českém lese: Chodová Planá 5
Václav Fred Chvátal
- 2** Kaple sv. Vojtěcha v Dolíku 9
Kamila Beňušíková Angelovová
- 3** Ničivý požár Hošťky v roce 1887 14
Miroslav Vetrák
- 4** Finské domky v Bělé 19
Pavel Vaněk
- 5** Hrob z Pochodu smrti na Staré Knížecí Huti 23
Jiří Nenutil, Michal Rak, Michaela Bendová
- Zajímavé rostliny Českého lesa: tučnice obecná 27
Petr Mudra
- Příroda pod křídly CHKO I. – Péče o louky 31
Markéta Kašparová
- 6** Čepičkovo dub na Pile 37
Martin Semečký, Miroslav Žižka
- Jaký je význam Českého lesa pro populace pstruha obecného v Evropě? 40
Libor Závorka
- Bekasina otavní v Českém lese a jeho podhůří po roce 2005* 43
Pavel Řepa
- Savci Českého lesa III. – Šelmy* 47
Evžen Kůs
- 7** Tip na výlet: Pramen Radbuzy 54
Miroslav Žižka
- 8** Den Českého lesa 56

ČESKÝ LES

PŘÍRODA A HISTORIE

15/2016

Vychází nepravidelně.

Vydává ZO ČSOP Sylva Lunae, Nová 171, 348 06 Přimda ve spolupráci s AOPK ČR, Regionálním pracovištěm Správa CHKO Český les, nám. Republiky 287, 348 06 Přimda
Tel./Fax: 374 611 025 / 374 611 039
e-mail: ceskyles@nature.cz

Redakce:

V. Kopečková, M. Mařáková,
M. Prokopová

Grafická úprava a tisk:

CHIC DESIGN, s.r.o., Marcel Šik

Vydavatel nese odpovědnost za údaje a názory autorů jednotlivých článků.

56 stran

Vydání tohoto čísla finančně podpořil Plzeňský kraj.

AGENTURA OCHRANY
PŘÍRODY A KRAJINY
ČESKÉ REPUBLIKY

ČESKÝ SVAZ
OCHRÁNCŮ
PŘÍRODY

INFORMACE PRO AUTORY:

Rukopisy zasílejte na adresu
AOPK ČR,
RP Správa CHKO Český les,
nám. Republiky 287, 348 06 Přimda
nebo elektronicky na
ceskyles@nature.cz.

Upřednostňujeme příspěvky s vlastní
obrazovou dokumentací, nabízíme
možnost digitalizace fotografií, kreseb,
nákresů, negativů i diapositivů (pouze
kinofilm 36 mm), případně zhotovení
obrazové dokumentace naší
fotografickou technikou. Redakce si
vyhrazuje právo provádět jednoduché
formální úpravy textů.

Uzávěrka pro následující číslo
je 31. května 2017.

Krajinou zapomnění

Český les, na rozdíl od mojí rodné Šumavy, nevyvíká okázalou horskou malebností a rozlehlostí.

Přesto je to fascinující kraj, kraj dvou tváří. Na jihu, pod hradbou Čerchova – rázovité a životem kypící Chodsko. Na severu – ztichlá a takřka vylištěná krajina s nezaměnitelnou dominantou Přimdy a zříceninou románského hradu. Tudy kráčí čela historie – od středověku až po osudové události 20. století. Je to krajina, kde se můžete celý den toulat, aniž někoho potkáte. Místa, kde si příroda postupně bere zpět, co jí člověk kdysi vzal, jakoby vybízela k zastavení a zamyšlení nad smyslem lidského života a počínání.

Prožil jsem zde téměř třicet úžasných let. I když mě život a povolání zoologa zavedly jínám, vracím se sem stále častěji, abych v tomto chrámu pod širým nebem zapomněl na všední starosti a načerpal nových sil.

Evžen Kůs

Evžen Kůs

Přimda, 10. 10. 2016

Václav Fred Chvátal

Židovské hřbitovy v Českém lese: Chodová Planá

Počátky židovského osídlení Chodové Plané sahají do druhé poloviny 16. století a souvisejí zřejmě s první vlnou zakládání vesnických židovských obcí uprchlíky z měst po vlně hladu, morových epidemií a pogromů v 15. století.

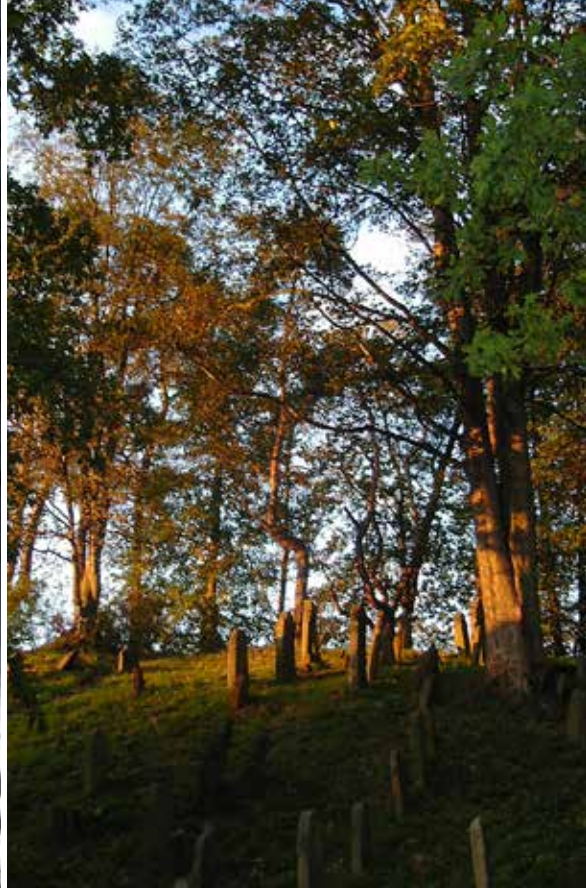
Počet židovských rodin vzrostl v roce 1680, kdy se do Chodové Plané uchýlila většina židů vypovězených z Plané. Jejich počet se dlouho jen odhadoval. Nedávno byl však v Národním archivu objeven dokument, obsahující jejich jmenný seznam. Podle něj přišlo v roce 1680 z Plané do Chodové Plané 10 židovských rodin.

Obživou chodovoplánských židů byl většinou obchod, a to buď kramářský obchod smíšeným zbožím nebo kořením nebo výkup a prodej zemědělských produktů (vlna, peří). Několik rodin provozovalo řeznictví a několik osob žilo z milodarů. Židovská obec zaměstnávala rabína, předzpěváka modliteb, správce synagogy a učitele.

V této škále povolání zaujímá zvláštní místo 7 obchodníků s tabákem, z nichž 4 byli držitelé monopolu na tabákový velkoobchod pro určitou oblast (dnešním jazykem "výhradní zastoupení").

▪ *Nový židovský hřbitov leží na východním okraji města, při cestě na Svatou Annu.*

- ▲ *Náhrobek tabákového magnáta Löbla Höniga z Hönigsbergu.*
- ▲ ▶ *Starý židovský hřbitov v zámeckém parku*

Dosahovali mimořádných příjmů – pro srovnání uvedme výši roční kontribuce různých povolání v roce 1783 v Chodové Plané: řezník 7 zlatých, žebrák 2 zlaté, kramář 10–20 zlatých, oblatní tabákový zástupce 92–135 zlatých. Ale mimořádné bylo zcela jistě i jejich společenské postavení. V 80. letech 18. století, kdy užívání příjmení ještě nebylo povinné ani běžné, měli všichni chodovoplánští tabákoví magnáti již vlastní rodinné příjmení: Krigshaber, Frankl, Lichtenstadt, Hönig, Plobiz, Hass.

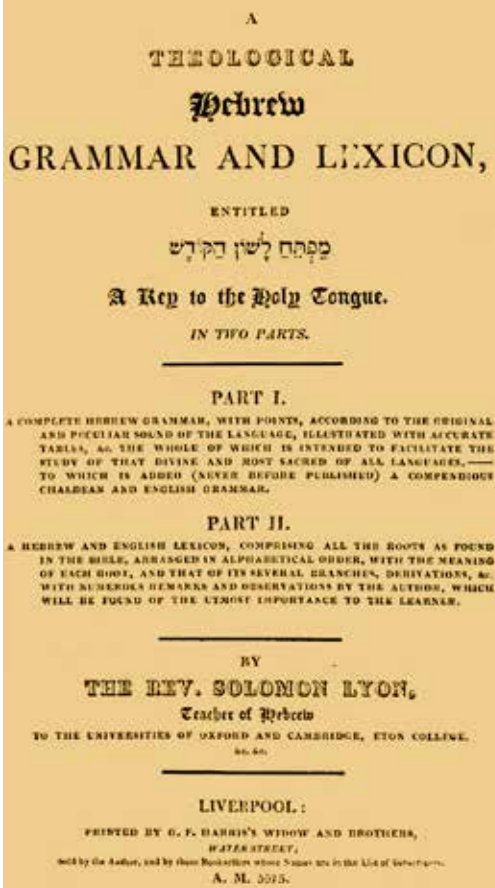
Zajímavou osobností je zejména Löbl Hönig (hebrejským jménem Jehuda Lejb ben

Chanoch), později povýšený do šlechtického stavu jako šlechtic z Hönigsbergu, který získal monopol na prodej tabáku v Praze. Jeho synům Israelovi (1724–1808) a Aharonu Mosesovi (1730–1787) se pak podařilo tento monopol rozšířit na oblast celých Čech, Moravy a Slezska.

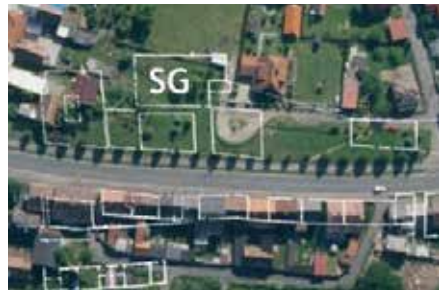
Löbl Hönig zemřel 17. 3. 1768 a je pohřben na starém židovském hřbitově v Chodové Plané pod nádherným vápencovým náhrobkem (obrázek nahoře vlevo).

Další významnou osobností, která z Chodové Plané pocházela, byl Solomon Lyon (hebrejským jménem Šlomo ben Jicchak Arje).

- ▲ Učebnice hebrejské gramatiky od Solomona Lyona, vydaná v Liverpoolu 1815 (Holy Language Institute).
- ▲ ▶ Náhrobek řezníka Chanocha obsahuje prostý text: „Zde je pohřben Chanoch, syn pana Moseho, i odešel do světa svého v den svatého šabatu, 21. elulu 5545 podle malého počtu (=27. 8. 1785). Jeho duše ať je přijata do svazku živých.“ Chanoch provozoval řeznickou živnost se svým synem Moisesem.
- ▼ Dochovaná západní fronta domů bývalé židovské ulice. Obrázek vpravo – letecký snímek židovské ulice s průmětem stavu domů z 18. století (SG = synagoga).

Z Chodové Plané odešel za dosud neobjasněných okolností počátkem 19. století do Anglie a stal se uznávaným učitelem hebrejštiny na univerzitách v Oxfordu a Cambridge. Příjmení si z původního německého (Löwenstein, Löwy?) změnil na anglickou verzi. Jeho potomci později odešli z Anglie na Jamajku a současná generace této rodiny žije nyní na Floridě.

V Chodové Plané dnes najdeme dva židovské hřbitovy. Starší byl založen nejspíše nedlouho po vzniku židovské obce, tedy ještě v 16. století, a dnes je součástí zámeckého parku. Ještě v 19. století byl obehnan zdi v maurském slohu, z té se však už nedochovaly téměř žádné zbytky. Jsou zde však dobře dochovány velmi cenné barokní a klasicistní náhrobky, od prostých rustikálních až po honosné šlechtické.

Nový hřbitov (na jižním okraji města při železniční trati) byl založen kolem roku 1890 a obsahuje typické náhrobky emancipační doby, vícedílné, velmi často z leštěné žuly nebo jiných módních materiálů.

Židovská ulice vybíhala od náměstí jižním směrem (do Plané). Dodnes je dochována jen západní fronta domu, zatímco východní část včetně synagogy padla za oběť demolicí v 70. letech 20. století. Dochovalo se několik dobových fotografií interiéru synagogy, její podrobný popis včetně fotografií a nákrese je také zachycen v knize Alfreda Grotteho "Typy německých, českých a polských synagog...". Synagoga byla snad podobného typu jako dodnes dochovaná synagoga v Rakovníku.

▲ Soubor emancipačních náhrobků rodiny Kleinových z konce 19. a počátku 20. století na novém hřbitově.

◀ Interiér synagogy na počátku 20. století.

Použité zdroje:

Hecht L. (2010): Transfer of Goods – Transfer of Culture: The Tobacco Monopoly and the Rise of Modern Jewish Intellectuals in the Habsburg Monarchy, in: Projektcluster Jüdisches Heiliges Römisches Reich, Universität Wien, <https://jhr.univie.ac.at/projekte/tabakmonopol/>

Kamila Beňušíková Angelovová

Kaple sv. Vojtěcha v Dolíku

Původní kaplička byla vystavěna roku 1872 za obnos 162 zlatých a 88 krejcarů, na její výstavbě se podílel měšťan Jiří Kohout. Stávala v roklí poblíž pramene vody, zhruba pět set metrů pod hotelem Výhledy. Byla zasvěcena sv. Vojtěchu podobně jako mnoho dalších kapliček a studánek roztroušených po celých Čechách. Kaplička byla známá také jako kaplička svatého Vojtěcha v Dolíku a docházeli sem často místní i přespolní poutníci pro vodu ze zázračného pramene Vojtěšky, která měla být lékem na nejrůznější nemoci. Také se zde v minulosti konaly poutě podobně jako

u Dobré vody v Draženově a kaplička byla pečlivě opravována.

Spisovatel Hruška ve své knize „Mezi chodskými dřevorubci“ popsal, jak obyvatelé z Pece pod Čerchovem chodili na poutě právě k této kapli: „Cesta střídala se zase dále poli, za slunce jasu, zelenými hvozdy, pasekou a zase hvozdy, až tu procesí vypadlo na zelený trávníček uprostřed mladého hvozdu; a trávníčku omšelá, dřevěná kaple sv. Vojtěcha kynula a při ní studna s mocným pramenem přechistě a chutné vody.

▪ *Poutě u kaple sv. Vojtěcha 2015*

▲ J. Š. Baar u kaple
▼ Kaple asi v roce 1972

Vysoko na hřbetě Šumavy k hranicím falckým je to místo nad Klenčím. Tu prý světec vrací se z Říma poprvé na české půdě odpovídal; věří a vypravují si tu blízko i dál.“

Také obyvatelé Klenčí a Trhanova dodržovali pravidelně každou odpolední neděli po svatém Vojtěchovi pouť k této kapli, kde se konalo kázání a požehnání.

Avšak, jak šel čas, zájem lidí o místo upadal a kaplička začala pomalu chátrat. Ve farní kronice Klenčí pod Čerchovem existuje zápis, který dokazuje, že asi v roce 1907 ke kapli už nebylo možné chodit pouť z důvodu jejího špatného technického stavu. Nevíme přesně, kdy se celá její konstrukce zřítíla. Ale tehdejší hajný, pan Ledvína, pak zničenou konstrukci rozebral a složil na základy kaple. Trámy časem zmizely neznámo kam, možná si jimi někdo přiložil do kamen. Jediným, co po kapličce i nadále zůstalo, byly základy.

Někdejší dřevěnou kapli se rozhodlo obnovit Okrašlovací a sportovní sdružení Český les.

- ▲ *J. Š. Baar u kaple se svými přáteli.*
- ▼ *Základy původní kaple v roce 2016.*

- ▲ Přenesené a znovu vystavené původní základy kaple sv. Vojtěcha v blízkosti Baarovy stezky.
- ▶ Nově vystavená konstrukce kopie kaple za použití trámů z jiné historické stavby.

Na původním místě kaple se však nachází ochranné pásmo vodního zdroje¹ – vodovodu pro Klenčí – a tak se sdružení dohodlo s tehdejší klenečským starostou Karlem Smutným na přenesení základů z 19. století na jiné místo. Jelikož kapli navštěvoval rád i klenečský rodák, kněz a spisovatel Jindřich Šimon Baar, bylo téměř předem rozhodnuto, že se stavba přesune do blízkosti Baarovy stezky a díky tomu bude přiblížena i turistům, kteří se po Baarově stezce vydají na procházku. Zároveň tak byla zachována i blízkost kapličky ke stejným pramenům jako na původním místě, protože nově vystavená kaple se nachází nedaleko od původního místa stavby.

Projekt na stavbu kapličky nakreslil a připravil Ing. Zbyněk Wolf z Domažlic, celého projektu obnovení kaple se pak ujal Ing. Oldřich Kovařík spolu s kolegou z Okrašlovacího a sportovního sdružení Český les Ing. Lubomírem Valentou. Jedním z jejich hlavních cílů bylo vytvořit přesnou kopii původní kaple. I proto byly pro stavbu použity trámy z jiné historické stavby a do základů byl instalován původní kámen s letopočtem 1872, což je pravděpodobně datum vzniku.

Nové místo, které pro kapličku bylo vybráno, se nazývá „Na puchu“. Ze zdroje z muzea v Klenčí pod Čerchovem se dozvídáme, že syn Františka Josefa Mayera² Josef si podobně

jako otec postavil v roce 1835 objekt na výrobu bílé a žluté kameniny v Klenčí pod Čerchovem a stoupu (puch) na drčení živce na obecním pozemku³ pod Výhledy u potůčku, který teká právě k původnímu místu kaple sv. Vojtěcha. Pozůstatkem je rybníček, který zadržoval vodu pro provoz stoupy. Později zde byla postavena hájovna. A nyní nová kaple sv. Vojtěcha.

Kaplička se začala stavět v roce 2010 a záměrem bylo dokončit ji v roce 2012, kdy by původní stavba měla kulaté výročí, neboť na kameni v jejích základech se nachází letopočet 1872. Nakonec byla ale dokončena v roce 2013. Znovuvysvěcení kapličky je datováno k 26. 4. 2014. Od té doby se zde pravidelně v sobotu po sv. Vojtěchu konají poutě.

Obrázek sv. Vojtěcha, který v původní kapli visel, je možné shlédnout v muzeu Jindřicha Šimona Baara v Klenčí pod Čerchovem.

Použité zdroje:

Farní kronika obce Klenčí pod Čerchovem.

Hruška J. F. (1935): Mezi chodskými dřevorubci. Vlastivědná knižnice Plzeňska. Pořadí II, Sv. 1, Vlastivědné knihkupectví a nakladatelství M. Lábkové.

Kacerovská K. (2014): Kaplička svatého Vojtěcha v Dolíku. Pro OAS Český les.

Kronika obce Klenčí pod Čerchovem.

Muzeum Chodska v Domažlicích.

Muzeum Jindřicha Šimona Baara v Klenčí pod Čerchovem.

Scheufler J. (1959): Dějiny chodské keramiky. Krajské nakladatelství v Plzni.

■ 1 Vodní zdroj zřídila obec Klenčí v roce 1932 za 600 000,- Kčs.

■ 2 Josef František Mayer jako špěh za napoleonských válek získal od Rakouska povolení ke stavbě továrny na bílou kameninu a v roce 1832 i na porcelán. Nejdříve měl pec v Klenčí, později koupil dvůr ve Žďánově, který původně patřil Augustiniánskému klášteru v Pivoni, a přestavěl ho na továrnu.

■ 3 Tedy v místě, kde dnes stojí nová kaple.

- ▲ *Obrázek sv. Vojtěcha z původní kaple našel své místo v muzeu J. Š. Baara v Klenčt pod Čerchovem.*
- ▼ *Kaple sv. Vojtěcha po celkové rekonstrukci jak jí můžete vidět například při pravidelných jarních poutích.*

Miroslav Vetrák

Ničivý požár Hošťky v roce 1887

Zdůvodů opakovaných požárů byla obec Hošťka zastavěna z převážné části kameninými usedlostmi již od počátku 19. století. Jednalo se o tehdy neobvyklé a v první řadě preventivní opatření hoštěckých obyvatel vůči živlu, který na ně dopadal s úmornou pravidelností. Proto ti, kteří přišli o původní dřevěné domy kvůli požáru, použili jako hlavní konstrukční prvek novostaveb kámen. Charakter zemědělských usedlostí a způsob jejich výstavby totiž ohni vždy usnadnil šíření. Hospodářské objekty na sebe navazovaly zpravidla jeden na druhý a utvářely téměř souvislou řadu táhnoucí se v délce několika set metrů na severní straně vsi. Plamenům tak v cestě nestály žádné překážky a během chvíle dokázaly beze zbytku zlikvidovat několikagenerační lidské úsilí. Na příkladu sousedních obcí lze snadno demonstrovat, že ještě v roce 1838 (kdy probíhalo mapování stabilního katastru a druh staveb se do map zakresloval různými barvami – karmínovou:

veřejné budovy, kostely, zámky, radnice atd.; červenou: nespalné nebo ohni lépe odolávající objekty; žlutou: spalné objekty) volili stavebníci méně nákladné a snáze dostupné dřevo. Dalším prostředkem, který měl za úkol zmírnit a eventuálně pomoci lépe a rychleji eliminovat vzniklý požár, bylo zbudování pěti vodních nádrží, situovaných uprostřed intravilánu obce. Vzdálenost mezi nimi byla takřka identická a jejich velikost dimenzována podle hustoty okolní zástavby.

Dne 20. 9. 1887 o 10. hodině dopolední vypukl v Hošťce požár, který lze označit jako nejpustošivější v dokumentované historii obce. Plameny sežehly 17 velkých zemědělských usedlostí, včetně obytných budov a hospodářských staveb se vším příslušenstvím, a 32 menších domů. Ničivým požárem, který z nich v podstatě vytvořil zčásti nebo zcela neobyvatelné a nevyužitelné ruiny, byly dále zasaženy kostel, škola, chudobinec (stará farní budova), domek pro hasičské

▪ *Mapa stabilního katastru obce Hošťka z roku 1838*

vybavení a obecní kovárna. Během několika hodin ztratilo přístřeší 89 rodin (celkem 383 osoby).

Přestože nikdo nedokázal spolehlivě určit, kde a za jakých okolností se oheň rozhořel, především pozdější (zlidovělá) interpretace nepodložených tvrzení dala vzniknout dvěma zněním možných příčin ohnivé katastrofy.

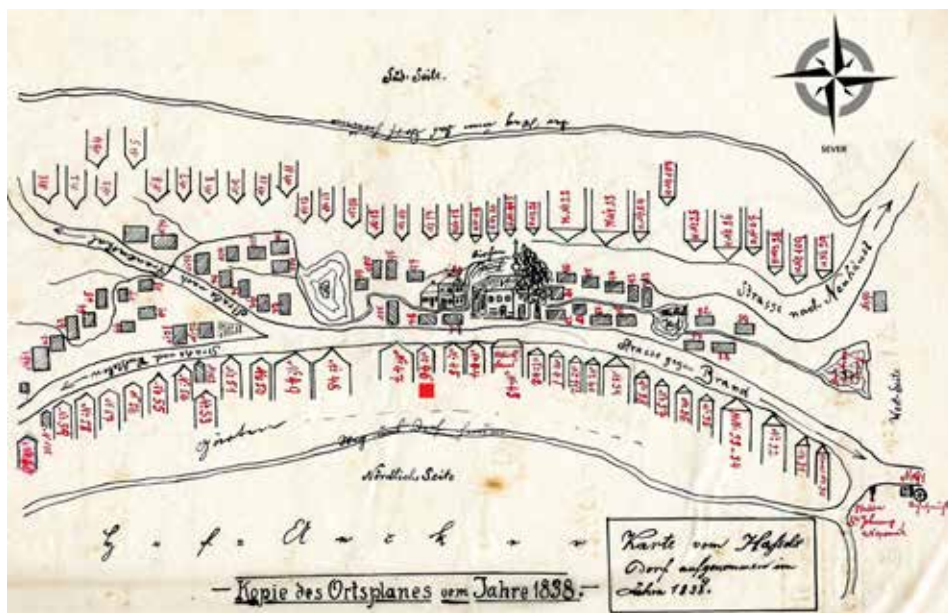
V obou případech figuroval jako epicentrum požáru dům čp. 46, který vlastnil obchodník Benjamin Lederer (nemovitost v současnosti nestojí a nyní se na tomto místě nachází zahrada mateřské a základní školy). Podle první verze způsobila požár dětská hra s ohněm.

Čtyřletý Max Lederer (syn majitele domu) a bratři Hörlovi, sedmiletý Josef a čtyřletý Michl, si údajně hráli v prostoru mezi stodolami za čp. 45 a 46, kde měli nezjištěnými prostředky založit požár. Ve druhém případě měla způsobit požár Margarethe Oberhell, děvečka v domácnosti Ledererových, která svou lehkovážností při nakládání s otevřeným

ohněm zapálila seno ve stodole svého zaměstnavatele.

Toho dne vál silný západní vítr a během půl hodiny od okamžiku vznícení se ocitlo v plamenech 17 zemědělských usedlostí (čp. 43 – čp. 51 a čp. 53 – čp. 60). Od nich se postupně vznály další objekty v obci. Oheň postupoval velice rychle a než ho obyvatelé zaregistrovali, byl prakticky nezvladatelný. Většina hostěckých pracovala na polích a několik osob, které zůstaly ve vsi, nedokázalo otevřít domek s hasičskou stříkačkou (dohoda a finanční podíl několika hostěckých sedláků stály za koupí hasičské stříkačky již v roce 1836). Na místo postupně dorazili dobrovolní hasiči z Bohuslavi, Nových Domků, Pořejova, Přimdy, Rozvadova, Svaté Kateřiny a Žebráků. Zatímco stav hasební techniky některých sborů byl doslova žalostný (např. rozvadovští hasiči nedokázali hasit požár nad úrovní 5 metrů), jiní plamenům čelili úspěšně a zachránili před rozběsněným živlem domy

- *Dobový plán obce včetně všech čp. v obci; epicentrum požáru vyznačeno červeně*

▪ *Poděkování Benjamina Lederera formou inzerce otiskné v regionálních novinách (za povšimnutí stojí chybně uvedená data). Překlad textu: „Vyslovuji svůj dik panu Josefu Mathymu, hospodári v Hoštice čp. 26, neboť mě a moji rodině ochotně poskytl přístřeší po velkém požáru, který zde 20. září vypukl. Neméně se cítím zavázán c. k. závodčímu panu Heinrichovi z Kateřiny a panu Johannu Müllerovi, obecnímu písaři v Hoštice; prvnímu za to, že snal z mých ramen to strašně obvinění, zatímco objevil stopy po skutečném viníkovi; dalšímu za poskytnutí pomoci při určení příčiny požáru. Konečně vyjadřuji své díky panu staviteli Watzkovi z Přimdy za to, že mě podpořil svým konáním a učinil můj dům opět obyvatelným v tak krátkém čase. Hoštka, 26. října 1886. Benjamin Lederer.“*

na jižní straně obce (bohuslavští hasiči odřízli ohni cestu u domu čp. 42 a dále do jižní části vsi). Z hostince čp. 43 přenesl vítr jiskry na protilehlou střechu kostela. Okamžitě začala hořet dřevěná konstrukce kostelní věže, jejíž torzo se vzápětí sesulo na chrámovou loď. Nápor nevydržela část klenby a ta se propadla do interiéru. Žár ohně poničil zavěšení zvonů, které se zřítily na podlahu chrámu (pádem se zřejmě poškodily, neboť při obnově kostela musely být nahrazeny novými). Plameny vnikly na chór s varhanami. Chór shořel celý, společně s největšími dřevěnými píšťalami. Zbytek varhan se podařilo uchránit, nebyly ale provozuschopné. Zároveň shořela celá sakristie. Od kostela se poté vznítilo několik dalších domů v jeho blízkosti, které také shořely do základů. Kostel sice nevyhořel celý,

jeho devastace byla přesto značná. Předběžná výše prostředků na jeho nejnutnější obnovu byla stanovena na více než 2 000 zlatých.

Celkové hmotné škody byly odhadnuty na 184 000 zlatých, přičemž na pojistném plnění bylo vyplaceno 36 300 zlatých (průměrný roční výdělek výpomocné síly v zemědělství vycházel na 50 zlatých; hospodářské stavení s nezbytným zemědělským příslušenstvím bylo možné pořídit zhruba za 7 000 zlatých; 1 000 cihel stálo 10 zlatých). Zcela nebo z větší části vyhořelo 107 objektů (17 zemědělských dvorů, 32 domků, 6 veřejných budov, 52 stodoly). Z hořících domů nebylo možné zachránit vybavení, ošacení či předměty denní potřeby obyvatel. Ve stodolách shořela celá letní sklizeň úrody, píce, dále pak veškeré, po

zemědělské sezóně uklizené, stroje s nářadím a mnoho stovek kusů drůbeže s dobyt看em ve stájích.

Lidé postižení požárem žili v provizoriích u příbuzných, známých a dobrodinců v obci a o okolí. Byly uspořádány velké sbírky napříč celou monarchií (samotný mocnář František Josef I. přispěl 2 000 zlatých) a také v zámoří, kam dříve odcházeli rodáci za prací. Z výtěžku a výplat pojištění se podařilo obnovit obec v rekordním čase (poslední vyhořelí se nastěhovali do nového nejpозději v roce 1888).

K zajímavostem týkajícím se požáru v Hoštce patří, že vyšetřující orgány určily jako jeho ohnisko skutečně dům čp. 46 (respektive jeho hospodářskou část). Nepodařilo se však zjistit způsob a poměry jeho vzniku. V průběhu října 1887 se do zrekonstruovaného domu čp. 46 nastěhoval zpět majitel Benjamin Lederer s rodinou. Ledererovým bezprostředním sousedům z čp. 45 rodně Pellertově vypršelo den před požárem pojištění nemovitosti a nebyla tak kryta proti škodám. Trvalo 8 týdnů,

než mohla být obnovena nouzová výuka žactva ve vyhořelé škole. Byla adaptována jedna místnost, ve které se žáci trojtřídky střídavě učili: I. třída od 8. do 10. hodiny dopolední; II. třída od 10. do 12. hodiny polední a III. třída od 13. do 15.30, či 16. hodiny odpolední (školu přitom navštěvovali 254 žáci). Kostel byl díky sbírce a štědrým darům mecenášů proti původnímu stavu před požárem značně rozšířen a hodnotněji vybaven.

Zprvu došlo pouze k nouzovému zastřešení kostela a sakristie (od 7. do 13. října byla nákladem 1 502 zlaté zbudována střecha). Z nedalekého Frauenthalu (u Svaté Kateřiny) byl farníkům zapůjčen malý zvon, který měl doprovázet instalaci nového hoštěckého faráře Andrease Wagnera, který do vsi dorazil dva dny po zářijovém požáru. Tentýž den (28. 10. 1887) však farář zaopatřoval svátostí zeměleho a zvon během obřadu praskl. Na oficiální přijetí faráře tak žádný zvon nezazněl. Do nákupu nových zvonů vypomohli hoštěckým obyvatelům farnosti ve Waidhausu a zapůjčili jim alespoň malý litinový zvonek. Prvotní

Můří noc

AOPK ČR - RP Správa CHKO Český les umožnila v polovině června zájemcům dozvědět se o životě nočních motýlů. V Caparticích představil Zdeněk Štěpánek z České společnosti entomologické a Společnosti pro ochranu motýlů 25 druhů, mimo jiné lišaje topolového, štětconoše ořechového, prástevníka bezového a mátového.

© M. Kašparová

pochyby, že kostel bude problematické uvést přinejmenším do použitelného stavu, rozptýlil výsledek vypsané sbírky. V průběhu zimy dorazilo od mnoha dárců a dobrodinců tolik finančních prostředků, že se hostěcký farář obrátil na okresní hejtmánství v Tachově se žádostí o výstavbu nového kostela a především pak jeho výrazné rozšíření. Vypracováním projektu, rozpočtu a nakonec i samotnou realizací stavby kostela byl pověřen stavitel Johann Watzka z Přimdy. Ten odhadl výši nákladů na veškeré bourací a řemeslné práce na částku 2 425 zlatých. Stavební materiál a jeho přepravu uhradila obec. Začátkem května 1888 mohly být strženy staré obvodové zdi. Do 17. května vykopali dělníci základy (mj. na jižní straně chrámové lodi, u rybníka, dosahoval výkop 7 metrové hloubky). Dne 6. června byl položen základní kámen stavby nového kostela a již 16. července byl kostel osazen krovem.

Za tři týdny byl krov instalován také na novou kostelní věž. Dne 12. srpna posvětil borský vikář Andreas Deutsch dva nové zvony, ulité zvonářskou dílnou Pistorius v Chebu. Větší ze zvonů (106 kilogramů) dostal jméno Margaretha, menší pak Maria Magdalena. Jelikož největším obnosem přispěli obyvatelé města Chebu, bylo rozhodnuto, že dvěma jejich vybraným zástupcům případně čest stát se patronem nově ulitých zvonů. Jako patronky byly vybrány dvě nositelky příznačných jmen, manželka mistra koželužského z Chebu paní Margarethe Wilhelm a její dcera Marie. Ještě před slavnostním vysvěcením dodal do kostela nové varhany jejich stavitel Anton Helfert z Tachova za částku 503 zlaté (zbytek zachráněných varhan zmizel bezprostředně po požáru, aniž by byl kdokoliv schopen podat svědectví o jeho zmizení). Slavnostní vysvěcení nového kostela se uskutečnilo 18. 11. 1888.

ZPRÁVY

SPRÁVY

Po zaniklých vsích až na Zvon

AOPK ČR - RP Správa CHKO Český les uspořádala v srpnu vycházku za historickými a přírodovědnými zajímavostmi do okolí bývalé vsi Pleš. Mimo jiné soutěžili účastníci exkurze v poznávání hlasů zvířat.

 M. Kašparová

Pavel Vaněk

Finské domky v Bělé

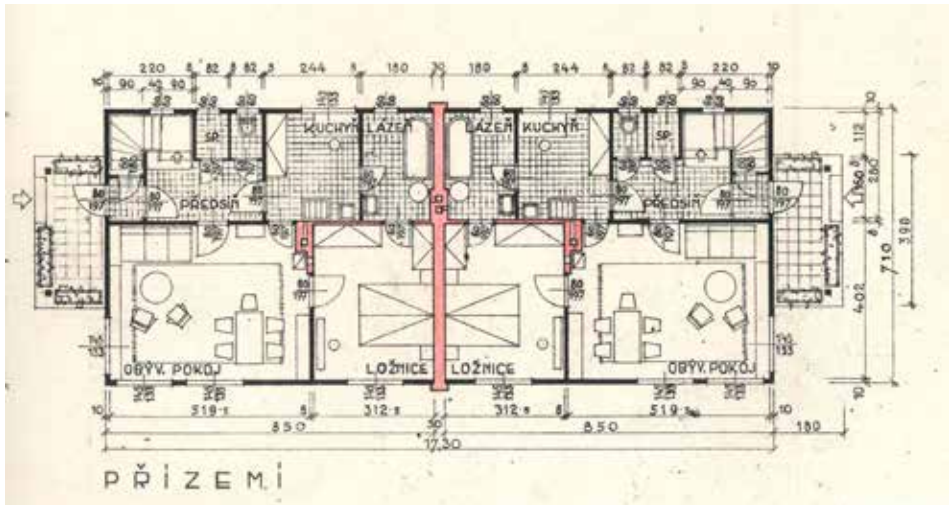
Hovoříme-li o Pohraniční stráž, děje se tak zpravidla v souvislosti s incidenty na státní hranici nebo v souvislosti s prvky systému střežení hranice, které byly v příhraničí vytvořeny. Méně se již věnujeme stavebním aktivitám, které pohraničnickům vytvářely zázemí a které na rozdíl od pozůstatků pohraničnické činnosti v terénu slouží i nyní svému původnímu účelu. Těmito stavbami myslíme finské domky stavěné pro Pohraniční stráž počátkem 50. let.

Přechod na vojskové střežení státní hranice počátkem roku 1951 znamenal, že počty dosavadní Pohraniční stráže se zvýšily asi o 12 000 osob převedením několika armádních pluků. Tyto muže bylo zapotřebí někde ubytovat. Situaci však komplikovalo,

že řetězec rot Pohraniční stráže vznikal poblíž státních hranic, kde nebylo mnoho ubytovacích kapacit. Vedle budování nových objektů rot a ubikací pro pohraničnický, vojáky základní služby, se proto v roce 1952 přistoupilo k výstavbě domků pro některé pohraničnický – vojáky z povolání a jejich rodiny.

Pro tento účel byl zvolen typový objekt finského domu s vnitřní dispozicí 3+1 a příslušenstvím, přičemž každý objekt byl dvojdomkem: obě části měly stejné uspořádání, jen zrcadlově otočené. Bohužel archivní prameny k výstavbě nejsou uspokojivě dochovány. Ne vždy totiž byly písemnosti k jednotlivým objektům do archivu předány, aby se staly součástí fondu konkrétní brigády Pohraniční stráže. Proto je důležitý také terénní výzkum.

▪ *Pohled na dvojdomek, dům vlevo s verandou z druhé poloviny 50. let*

▪ Plánek přízemí (zdroj ABS)

Jedním z příkladů výstavby finských domků je akce v Bělé nad Radbuzou v letech 1952 a 1953. V Bělé tehdy sídlilo jedno ze čtyř velitelství pohraničních praporů 9. poběžovicke (později domažlické) pohraniční brigády. Výstavba domů v této lokalitě byla 9. pohraniční brigádě povolena dne 24. 9. 1952. Jako stavební pozemek byl vybrán západní okraj někdejší bělské zástavby, dnes Čechínská ulice (obrázek na straně 19).

Zde vznikly čtyři typové dvojdomky, každý o zastavěné ploše 128,83 m², nepočítaje verandy při vstupních dveřích. Vnitřní uspořádání každého z domů zahrnovalo ložnici (12,56 m²), obývací pokoj (20,68 m²), kuchyň (7,06 m²) a další příslušenství jako spíž, toaletu, koupelnu. Do domu se vstupovalo zmíněnou verandou, vlastně jakýmsi přístřeškem (7,02 m²). Následovalo zádveří (1 m²) a předsíň (4,83 m²). Z předsíně se vstupovalo do všech částí domu s výjimkou ložnice a koupelny. Tyto dvě místnosti byly jednak propojeny dveřmi mezi sebou, jednak každá z těchto místností měla dveře do sousední místnosti – do kuchyně nebo do obývacího pokoje. Vůbec bylo v domě hodně

dveří – třetí dveře z obývacího ústily do kuchyně, která měla ještě další dvoje dveře. Předsíň tedy plnila funkci spojovacího prvku jen v tom podstatném. Vycházelo z ní ovšem také schodiště, které ústilo do podkroví (obrázek nahoře). Zde byla třetí místnost, označená jako komora, s okny do štítu. Zbýlá část podkroví byla prohlášena za půdu.

Přirozené světlo a větrání měla zajišťovat okna. Větší, dvojdílná, byla po jednom v kuchyni a v ložnici, se třemi se počítalo v obývacího. Malá okénka ústila do spíže, na toaletu a na schodiště. S dobou vzniku koresponduje, že domky neměly ústřední topení. Kamna byla plánována v obývacím pokoji s tím, že vytopí i ložnici. V kuchyni se měl o teplo postarat sporák. Malá kamínka byla též plánována v komoře v podkroví. Odtah všech tří tepelných zdrojů ústil do jednoho komína. Druhý komín byl vystaven ve stěně rozdělující oba domy. Do něj ústila lázeňská kamna z koupelny. Zdi domu byly sendvičové. Výjimkou byla cihlová dělicí stěna mezi oběma polovinami domu, již jak víme, procházel komín od koupelnových kamen. Cihlová byla také příčka mezi ložnicí

▪ *Pohled na zadní stranu domku, o neexistenci sklepů svědčí také chybějící sklepní okénka v podezdívce. Můžeme si též povšimnout přestavby verandy.*

a koupelnou či kuchyní, na niž navazoval druhý z komínů.

Od původního plánu n. p. Delta Praha se finské domky v Bělé odchýlily v důležité věci: neměly sklepní prostory. Původní plán počítal s podsklepením zadní části domku, tj. části pod předsíní, kuchyní a koupelnou (obrázek výše). Příčky oddělující tyto místnosti od obývacího pokoje a ložnice tak měly spočívat na suterénní (základové) zdi. Důvod, proč dům nebyl podsklepen a spočíval pouze na podezdívce, vidíme v překotnosti výstavby a v nedostatku mechanizace na provádění výkopových prací. Zázemí obyvatelům domu tak poskytovala kůlna buď dřevěná (obrázek na straně 22) nebo později zděná. Takto obyvatelé domku získali prostor na uskladnění paliva nebo jiných věcí, které nemohli uložit v domě. Problém s uskladněním poživatin při nižší teplotě než okolní to však neřešilo.

Prohloubené místo v přízemí pod schody vedoucími do podkrovní bylo spíše odkládištěm. Jak jsme uvedli, výstavba čtyř finských dvojdomků v Bělé započala v září 1952. Prefabrikované díly stěn (zdí) sendvičové konstrukce s minerální vatou uvnitř měly přispět k urychlení prací. Dodání prefabrikovaných dílů z výrobního podniku k sestavení a montáži však neznamenalo vyloučení dalších stavebních prací, nejprve zednických, poté truhlářských, instalatérských atp. Nelze opomenout ani práce na opláštění zdí. Všechny tyto práce prováděl Stavební kombinát – komunální podnik Domažlice. Dokončeny byly v létě 1953. Dnešní stav domků zachycený na fotografiích ukazuje následný stavební vývoj. Zrušení jednoho ze dvou komínů signalizuje zabudování ústředního/etážového topení, dále vidíme snahu o zlepšení tepelné bilance – výměnu oken. Všechny domy pak získaly

náhradou původního přístřešku – verandy – novou místnost. Stavební vývoj finských domků byl pestrý a dokazuje snahu jeho obyvatel přizpůsobit tento dům dobovým standardům.

Finské domky nejsou rozhodně stavbami omezenými na Pohraniční stráž. Skupiny

- *Dřevěná kůlna za finským domkem*

finských domků najdeme i v průmyslových centrech, stavěly se také pro potřeby armády. Je však otázkou, zda se jedná o stavby se stejným vnitřním uspořádáním, jaké měly domky stavěné pro Pohraniční stráž. Můžeme se také ptát, zda je přívlastek „finský“ na místě. Podle architekta Zdeňka Lukeše se začaly stavět v období po roce 1946 v rámci mezinárodní poválečné pomoci UNRRA a začalo se jim říkat finské domky, ač by se měly jmenovat švédské domky, protože byly vyvinuty ve Švédsku.

Autor děkuje za pomoc Antonínu Hofmeisterovi (Auto-moto-veteran club Český les) a Janu Edlovi (Státní okresní archiv Tachov), jakož i dalším osobám, na něž se obrátil se svými dotazy.

Použité zdroje:

Archiv bezpečnostních složek Brno (Kanice), archivní fond 2344 – 9. brigáda Pohraniční stráže Domažlice.

Lukeš Z. (2005): Švédské finské domky v poválečném Česku. http://archiv.neviditelnypes.zpravky.cz/danky/2005/07/44661_102_0_0.html.

ZPRÁVY

SPRAVY

Mezinárodní noc pro netopýry

 D. Hlinková

Jedenáctý ročník uspořádal Plzeňský kraj a AOPK ČR - RP Správa CHKO Český les začátkem září na zahradě Základní školy v Poběžovicích. Téměř 150 účastníků si mohlo prohlédnout několik odchycených jedinců volně žijících netopýrů a jako zajímavost i ledňáčka říčnického.

Jiří Nenutil, Michal Rak a Michaela Bendová

Hrob z pochodu smrti na Staré Knížecí Huti

Na kraji lesa za Starou Knížecí Hutí se nachází jeden z tisíců hrobů obětí likvidačních transportů nacistických koncentračních táborů tzv. pochodů smrti. Oběti jsou spojovány s pochodem smrti z koncentračního tábora Buchenwald do koncentračního tábora Flossenbürg. Na tachovské nádraží transport dorazil 13. 4. 1945 a okamžitě se pod dohledem stráží SS vydal na cestu. Ta vedla i přes obec Stará Knížecí Huť. Podle poválečného vyšetřování byla ale těla, která zde byla následně pohřbena, přivezena nákladním vozem a ponechána u cesty. Později se dostavila skupina dalších vězňů, která těla pohřbila, a zase odešla neznámo kam.

Podle exhumační zprávy komise Zemského národního výboru ze září 1946 bylo po válce v hrobě u Staré Knížecí Huti nalezeno 37 těl a místo bylo označeno křížem s česko-německým nápisem, že zde spočinuly ostatky obětí pochodu smrti z koncentračního tábora Buchenwald. Na devíti tělech byly stopy po střelných zraněních, čtrnáct těl mělo úplně roztržštěny lebky, u jednoho těla hlava zcela chyběla. Žádné z těl se kvůli vysokému stupni rozkladu nepodařilo identifikovat a všechna byla pohřbena na tachovské Mohyle.

▪ *Pomníček v místě hrobu ve Staré Knížecí Huti dnes*

▲ Výzkum hrobu na Staré Knižecí Huti v roce 2011.

► Michal Rak s nalezenou obuví.

Archeologický výzkum

Archeologický výzkum exhumovaného hrobu byl součástí studentského grantu ZČU SGS-2011-035 „Exhumace obětí II. světové války – interdisciplinární přístup k problému“, jehož cílem bylo zpracovat tuto v dnešní době velmi aktuální problematiku mezioborovou spoluprací.

Cílem výzkumu byl odkryv vybraného exhumovaného masového hrobu z období konce druhé světové války na Tachovsku. Podle písemných pramenů došlo k exhumacím v této oblasti ve dnech 18. – 21. 9. 1946 vyšetřující komisí Zemského národního výboru v Praze. V hrobech byly pohřbeny oběti tzv. pochodu smrti, likvidačních transportů nacistických koncentračních táborů. Vězni umírali hladu, nebo byli zabiti dozorcí z řad jednotek SS. Těla byla následně pohřbívána v okolí cest. Komisí bylo otevřeno celkem patnáct míst, kde bylo exhumováno 216 těl. Jednalo se většinou o větší masové hroby, v několika případech ale byly exhumovány menší – s jedním až třemi těly.

Další položené otázky, na které měla exkavace přinést odpověď, byly tyto: Je pomník umístěn skutečně na místě původního hrobu? Byla exhumace v roce 1946 provedena řádně,

tedy nezůstalo v hrobě větší množství lidských ostatků? Je na podobném místě možno nalézt nějaké artefakty, které by nám přiblížily život vězňů, jejich smrt, případně umožnily identifikaci zemřelých? K odpovědi na první otázku mělo pomoci umístění sond vně betonového okraje pomníku. Byly provedeny tři řezy: na západní, jižní a východní straně, sondy vždy začínaly u obruby a pokrývaly celý zarovnaný prostor u pomníku vymezený vyskládanými kameny. Stratigrafická situace se zde ukázala velmi jednoduchou. První vrstvu tvořila hrabanka, tedy přírodní materiál z lesního opadu. Následovala několika centimetrová vrstva jemného štěrku, pravděpodobně původní vysypání okolí pomníku při jeho stavbě. Na této vrstvě též spočívaly kameny vymežující okolí, které navíc nesly stopy bílé barvy, k jejich natření bylo pravděpodobně použito vápno. Pod touto vrstvou se opět nalézala vrstvička hrabanky a pak již podloží, které v této oblasti tvoří písek. Ten také zkomplikoval jasné určení hrany vkopu pro hrob, protože v písku nebylo přemístování zeminy zřejmé. Pod betonovou obrubou byly nalezeny na sucho kladené kameny. Jednalo se o podložení a zpevnění půdy při stavbě. Tyto tři sondy tak na žádnou z otázek nepřinesly jasnou odpověď.

Byla proto otevřena sonda čtvrtá přímo uprostřed betonových obrubníků. Protože jsme z pietních důvodů nechtěli do pomníku příliš zasahovat, měla sonda nejprve šířku padesáti centimetrů. Po odstranění výplně obruby, kterou tvořil různě promíšený materiál, včetně hlíny, písku a hrabanky, jsme narazili na vrstvu písku. Zde byla zvolena metoda odkryvu po pěti centimetrových mechanických vrstvách. V hloubce zhruba šedesáti centimetrů byla nalezena čůčka šedého jemného materiálu, která zasahovala pod oba profily. Bylo proto rozhodnuto rozšířit sondu na velikost pokrývající jednu třetinu celého pomníku. V uvedené hloubce byl také učiněn první významnější nález. Jednalo se o kus červené látky. V hloubce jednoho metru byla objevena první bota. Nejednalo se však o dřevák, tedy

o dřevěnou podrážku s koženou přední částí na obutí, který byl používán vězni v koncentračních táborech, ale o koženou společenskou polobotku. Nejdůležitější nález byl ale učiněn v hloubce zhruba 1,6 metru.

Zde byla objevena vrstva, která se skládala z velkého množství textilií v rozkladu, do kterých byly přimíchány boty a další drobné nálezy. Vše bylo promíšené s vápnem a pískem. Tuto vrstvu jsme opatrně rozebírali, ale textilie byly po sedmdesáti letech v zemi v silném rozkladu a v podstatě se „slily“ v jeden celek. Není tak jasné, zda se původně jednalo o nějaké kusy oděvu nebo například deky. V odkryté části hrobu bylo nalezeno celkem 21 kusů obuvi, většina právě v této vrstvě. Jednalo se převážně o dřeváky a těžkou koženou obuv.

▪ *Dno hrobu při exhumaci v roce 1946*

Ve vrstvě byly nalezeny též drobné kosti, které přivolaný antropolog určil jako lidské – články prstů na noze a jedno žebro. Tyto nálezy byly ponechány na místě, respektive pietně uloženy na dně sondy po ukončení výzkumu. Mezi překvapivé objevy pak patřilo nalezení kovové lžice v pouzdře z látky, kusu kovového řetízku a svazku jemných gumiček, pravděpodobně součást nějakého oděvu. Pod touto vrstvou byla nalezena dvě prkna, která zřejmě byla využita v roce 1946 k vyzvedávání těl z hrobu. Celé dno hrobu pak bylo vysypáno vápnem, jeho mocnost se pohybovala kolem pěti centimetrů. Do této vrstvy byla položena malá zjišťovací sonda, aby se ověřilo, že se pod ní již nic nenalézá. Nalézalo se zde jen čisté písečné podloží bez artefaktů.

Předběžná interpretace

Odkryv hrobu na Staré Knížecí Huti potvrdil, že současný pomník se nachází na místě hrobu. Exhumace v roce 1946 proběhla v dané situaci celkem pečlivě a v hrobě se nalézají jen drobné kosti, které se pravděpodobně od těl oddělily v důsledku rozkladu. Nic nenasvědčuje tomu, že mezi exhumací a naším výzkumem došlo k dalšímu zásahu do pomníku. Překvapením byl nález velkého počtu obuvi různých druhů, včetně poměrně luxusní pánské společenské boty. Převažovaly však dřeváky a zejména těžká pracovní obuv nebo vojenské boty. Interpretací těchto nálezů se ujal doc. Pavel Hlaváček z Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a výsledek těchto zkoumání bude představen v budoucnosti.

Dalším překvapivým nálezem byla zlomená polévková lžice pravděpodobně z bronzu nebo jiné podobné slitiny, která byla nalezena v obalu z jemné, jakoby semišové látky. Na kovu se dochoval útržek další látky s číslem, pravděpodobně 15. Nebude se však jednat o číslo vězně, spíše např. o velikost oblečení. Dále byl nalezen kousek kovového řetízku, kus červené látky a svazek jemných gumiček, pravděpodobně pozůstatek nějakého oblečení.

Závěrem

Místo odpovědi jsme získali nové otázky. Mezi klíčové patří spekulativní domněnky, které se vynořily mezi odbornou veřejností ve vztahu k hrobu. V koncentračním táboře Flossenbürg totiž na konci války mizí mnoho významných osobností, u kterých není dodnes známo místo pohřbení. Mezi ně patří např. admirál Wilhelm Canaris, člen německého odboje proti Hitlerovi, nebo čs. generálové, velitelé Slovenského národního povstání Ján Golian a Rudolf Viest. Nicméně nalezené artefakty nám nepomohou s identifikací obětí, ani nepřinášejí informaci o tom, jak zemřely. Exkavace tak přinesla více otázek, než s kolika jsme do akce vstupovali. Výsledky ovšem ukázaly, že archeologický odkryv na tomto typu lokality přináší mnoho nových informací, které jinak získat nelze.

Místo samo zůstává poněkud ztraceno v lese a slušela by mu cedule, která by kolemjdoucí upozornila. Dnes zatím hrob zdobí dva kříže. Po válce byl na hrobě umístěn dřevěný kříž, na kterém byla cedule s nápisem v „sudetské češtině“ ve znění: „Zde odpočívá 37 nevinných obětí krvavého nacistického teroru koncentračního tábora v. Buchenwald“. Znovuobnovena byla v roce 2002 bývalými rodáky z oblasti, kteří byli odsunuti do Bavorska a usídlili se nedaleko hranic. Druhý železný kovaný kříž jsme nechali zhotovit od uměleckého kováře Zbyňka Lišky z Broumova dle návrhu PhDr. Jiřího Nenutila na konci výzkumu. Trnová koruna z ostatného drátu ve variaci lidického kříže pak odkazuje k pylonu na tachovské Mohyle, kde jsou mrtví ze Staré Knížecí Huti a velké části Českého lesa dnes uloženi.

Použitá zdroje:

Nenutil J. a Rak M. (2011): Exhumace obětí II. světové války – interdisciplinární přístup k problému. Plzeň.

Nenutil J. (2011): Pochody smrti – český příspěvek k otevřenému otázce. Plzeň.

Petr Mudra

Zajímavé rostliny Českého lesa: **tučnice obecná**

Není pochyb o tom, že mokřady mají i v současné české krajině zcela nezastupitelnou roli. V poslední době je vlivem nadcházející změny klimatických vzorců vyzdvihován zejména jejich pozitivní přínos pro celkovou bilanci vody v krajině, poněkud méně jsou akcentovány další funkce, včetně významu pro ochranu genofondu řady volně žijících živočichů a rostlin. Budeme-li se držet případu Českého lesa, tak právě v tomto prostorovém rámci představují otevřené mokřadní biotopy jedinečnou niku, na níž je vázána naprostá většina nejvzácnějších druhů cévnatých rostlin. Takovým druhem je i hmyzožravá tučnice obecná pravá, s níž se dnes poněkud blíže seznámíme.

Tučnice je drobná vytrvalá bylina, náležející systematicky do čeledi bublínatkovitých. Celokrajně nápadně žlutozelené listy jsou

uspořádány v přízemní růžici. Na svrchní straně jsou pokryty hustými lepivými žlázkami, jejichž sekret účinně napomáhá fixaci kořisti, jíž je obvykle drobný hmyz (mravenci, mušky, nymfy ploštěk). V květnu až červnu však budí pozornost spíše 10–15 mm dlouhé květy, jež jsou jednotlivé, nesené 5–20 cm vysokým žláznatým stvolem. Ty jsou rozčleněny v zelený kalich a dvěma pysky utvářeny modrofialovou korunu s nápadnou bělavou skvrnou v ústí korunní trubky. Laloky dolního pysku jsou u plně rozkvetlé koruny navzájem oddálené, koncová část koruny je přetvořena v 3–6 mm dlouhou, válcovitou ostruhu, která je obvykle 3–4× kratší než koruna. Plodem je podlouhle vejcovitá tobolka. Na podzim listové růžice zanikají a rostlina vytváří přezimovací pupen zvaný „hibernaculum“, z něhož se zjara následujícího roku vyvine nový jedinec.

▪ *Rašelinná společenstva s růžově kvetoucí klikvou babenní vzácně doplňují masožravé tučnice. Foto S. Šedivý*

Specifickou kapitolou, budící obvykle zájem laické veřejnosti, je hmyzožravost rostliny, která je podobně jako u jiných zástupců této ekologické skupiny adaptací na život v poměrně nehostinných podmínkách rašelinišť. Jak bylo naznačeno výše, své kořisti se tučnice zmocňují za pomoci lepkavých žláznatých chlupů a přisedlých žlázek. Zatímco hlavní funkcí žláznatých chlupů je především vylučování lepkavých kapiček slizu, které zároveň pro hmyz fungují jako určitá vábnička (simulují kapky nektaru nebo vody), přisedlé žlázky hrají vylučováním trávicích enzymů hlavní roli při zpracování kořisti a získaných metabolitů. Rostlina bývala dříve využívána i v lidovém léčitelství, zejména při plicních onemocněních, záchvatech dušnosti, úporném kašli apod. Za tímto účelem se v době květu sbírala nať, z níž se nejčastěji připravoval nálev k vnitřnímu užití. Obsažené účinné látky zmírňují křečové stahy a zvyšují sekreci horních cest dýchacích. Listy byly využívány též k ošetřování povrchových ran, případně z nich byla lisována šťáva, jež se aplikovala na poraněná místa. Určitou zajímavostí je, že rostlina obsahuje ferment pinguikulatryptázu, který se složením velmi podobá trávicímu enzymu trypsinu, umožňujícímu koagulaci (srážení) mléka. Tato praxe byla rozšířena hlavně ve skandinávských zemích, kde je tučnice podstatně hojněji zastoupena než v našich končinách.

Tučnice obecná je výrazně světlomilným druhem, prosperujícím zejména na rašeliništích, rašelinných lukách, slatiništích, ale též i na člověkem vytvořených druhotných stanovištích jako např. na březích zvodnělých příkopů či stěnách melioračních svodnic v rašelinných komplexech. V pohraničí jihozápadních Čech provázela tučnice v minulosti také obnažené pruhy zeminy podél nechvalně známé „železné opony“, případně i jiná obdobná místa po militárních aktivitách,

---

▪ *Modrofialové korunní trubky květů tučnice obecné jsou dlouhé až 15 mm, foto J. Juráková.*

▪ Žlázatá a intenzivně lepkavá svrchní strana listů slouží k chytání drobného bmyzu.

kde docházelo k periodickému rozrušování drnové pokrývky. I v současné době je nejvíce zbylých lokalit druhu koncentrováno v jižních a západních Čechách, zejména pak v horských polohách Šumavy, Slavkovského lesa a Krušných hor. Mezi další přirozená centra s významným podílem přežívajících lokalit patří rovněž Český les. První přehled lokalit v tomto území podali Sofron et Pyšek (1989: 1004–1005), kteří s ohledem na poměrně vysoký počet historických, jimi neověřených výskytů, vyslovili domněnku o vymírání tučnice v tomto západočeském pohoří. Tento poznatek lze vztáhnout na jižní část pohoří (s výjimkou areálu PP Hvozďanská louka, kde přežívá menší populace čítající několik desítek jedinců). V severní části není situace zdaleka tak kritická, zde byla naopak v průběhu 90. let 20. století objevena celá řada lokalit nových. V současné době se lze s tučnicí v Českém lese stále ještě setkat např. u Brtné, na řadě míst v širším okolí zaniklé osady Slatina, ale také u Tachovské Huti, Broumova, bývalého Pavlova Studence, Lesné, Staré Knížecí Huti, Přimdy či Nové

Vsi. Druh je však konkurenčně velice slabý. Trvalejší existence naprosté většiny lokalit je podmíněna soustavnou lidskou péčí, ať již jde o sečení porostů, odstraňování náletových dřevin, zamezování šíření agresivních druhů či o některé speciální úkony jako např. narušování půdního povrchu. V celé ČR v současné době neexistuje ani celá stovka lokalit, což byl hlavní argument pro zařazení tučnice obecné právě do kategorie silně ohrožených rostlin, a to jak ve smyslu zákona o ochraně přírody a krajiny, tak i podle novelizované verze červeného seznamu cévnatých rostlin (Grulich 2012).

Použité zdroje:

- Bělohávková R. (2000): Pinguicula L. – tučnice. In: Slavík B. [ed.], Květena České republiky. 6. [Flora of the Czech Republic]. Ed. Academia, Praha.
- Grulich V. (2012): Red list of vascular plants of the Czech Republic. 3rd edition. Preslia 84: 631–645.
- Sofron J. et Pyšek A. (1989): Květena Českého lesa. – Ms., 1591 p. Depon. in: Knihovna kat. bot. přír. fak. Univ. Karlovy, Praha.
- Tájek P. (2014): Tučnice obecná (Pinguicula vulgaris) v CHKO Slavkovský les – výskyt, stanovištní nároky a ochrana. Sborník muzea Karlovarského kraje, 22: 63–90.

Otevření Domu přírody Českého lesa

V lednu bylo slavnostně otevřeno návštěvnické středisko Dům přírody Českého lesa v Klenčí pod Čerchovem, kterého se zúčastnil i ministr životního prostředí Richard Brabec. Je to v pořadí již sedmý dům přírody v České republice.

Dům přírody Českého lesa lze vnímat jako vstupní bránu do Českého lesa. Hlavní myšlenkou celé expozice je „Proměna krajiny Českého lesa v čase“. Díky tomu mohou návštěvníci procházet Českým lesem od počátku jeho osídlení člověkem až dodnes. V expozici si najdou své i malí návštěvníci, které provází čáp bílý.

Dům přírody Českého lesa byl vybudován v budově Staré pošty v Klenčí pod Čerchovem ve spolupráci městy Klenčí pod Čerchovem, AOPK ČR - RP Správa CHKO Český les a skupiny architektů ateliéru VAS.

📷 na stránce V. Placatková

📷 D. Hlinková

Markéta Kašparová

Příroda pod křídly CHKO I. Péče o louky

Český les je unikátním územím s harmonicky utvářenou krajinou, významným podílem přirozených lesních a lučních ekosystémů a minimálním podílem narušených ploch. K udržení nebo zlepšení stavu přírodního prostředí napomáhá dotační program – Program péče o krajinu (PPK), který je každoročně organizován Ministerstvem životního prostředí. Předmětem podpory je zpravidla realizace jednorázových či opakovaných managementových opatření, vedoucích k udržení druhové pestrosti a biotopové rozmanitosti.

V několika číslech časopisu se budeme věnovat jednotlivým opatřením, která napomáhají k udržení rozmanitosti přírody a krajiny.

Samostatnou a nejobsáhlejší kapitolou PPK je péče o nelesní ekosystémy, zejména o louky a rašeliniště, s výskytem chráněných a ohrožených druhů rostlin nebo celých společenstev. Jedná se o realizaci speciální péče, jako je provádění nevýnosných tradičních hospodářských činností, kterými se udržuje žádoucí skladba druhů, především spektrum vzácných druhů rostlin a živočichů.

▪ *Fialová záplava prstnatce májového v nivě Nemanického potoka.*

- ▲ *Narušování drnu a vyhrabávání mechu v PP Hvoždanská louka.*
- ▲ ▶ *Kosení křovinořezem v EVL Niva Nemanického potoka.*
- ▼ *Extenzivní pastva ovčí v PP Louka u Staré Huti*

Jako managementové opatření se zde uplatňuje především ruční kosení na silně zamokřených loukách, aby nedocházelo k poškození povrchu koly traktoru. Na sušších loukách se seče lehkou, ale i těžkou mechanizací. Většina cenných luk je kosena až v pozdním létu, po vysemenění vzácných rostlin. V některých přírodních památkách také probíhá extenzivní pastva ovcí. Pastva napomáhá uchycení semenáčků zejména orchidejí a hořců, které by v hustém trávníku nedokázaly přežít. Zvířata svými kopytky narušují půdní povrch a vytvářejí tím vhodné podmínky pro klíčení semen.

Dalším speciálním managementem je narušování drnu podporující konkurenčně méně schopné druhy, např. rosnatku okrouhlostou a všivec lesní, dále vyřezání náletových dřevin k zamezení zarůstání luk a rašelinišť a vláčení travního porostu s vyhrabáváním mechu a stařiny, díky čemuž se také vytváří prostor pro klíčení vzácných druhů.

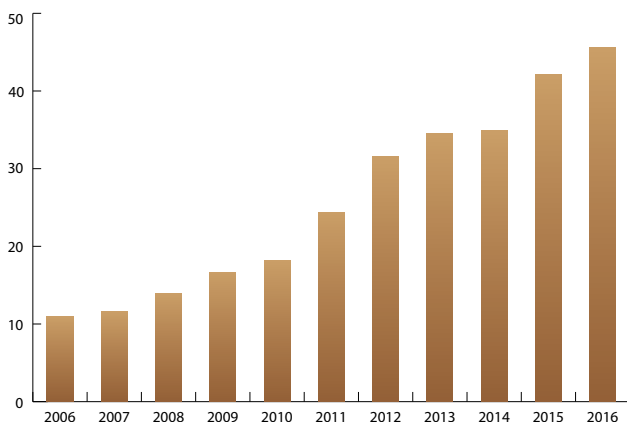
Opatření (dle typu biotopu a potřeby) probíhají ve všech lučních maloplošně chráněných územích (přírodních rezervacích a památkách) a na nejcejnějších lokalitách s výskytem vzácných a ohrožených druhů rostlin.

- ▼ *Narušení drnu v roce 2009 v NPP Na požárech. Foto T. Peckert.*
- ▼ *Plocha v roce 2015, hojně se vyskytuje rosnatka okrouhlostá.*
- ▶ *Bližší pohled – rosnatka okrouhlostá. Foto J. Juráková.*

V roce 2016 bylo z prostředků PPK vynaloženo téměř 1 264 000,- Kč na údržbu cenných lokalit v Českém lese. Posekalo se přibližně 46 ha podmáčených luk, rašeliníšť a smilkových trávníků. V grafu je znázorněn postupný nárůst rozlohy managementovaných ploch od vzniku CHKO v roce 2005.

A proč se vlastně staráme o louky? Kdybychom ponechali louky jejich vlastnímu vývoji, nejprve by vymizely nejméně odolné, a tudíž vzácné rostliny (orchideje, hořce, rosnatky, ...) a louku by ovládl nezajímavý porost trav.

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
10,98	11,59	13,95	16,67	18,2	24,36	31,56	34,48	34,87	42,14	45,63

- ▲ *Nárůst péče o louky v CHKO Český les z Programu péče o krajinu v letech 2006 - 2016. Údaje v tabulce uvádějí rozlohy kosených ploch v hektarech.*
- ▼ *Prha arnika ve smilkovém trávníku v NPP Na požárech. Foto J. Junáková.*

Později by se začaly objevovat náletové semenáčky stromů a za pár let by byl z louky les. Tomu se právě zabraňuje pravidelným sečením. Tím, že se louky pokosí a sklídí, budou zde v příštím roce mít méně odolné rostliny možnost znovu vykvést a vysemenit. Díky péči zůstanou zachována pestrá luční společenstva se vzácnými druhy. A protože na různé rostliny jsou vázání různí živočichové, přežijí tady také.

-
- ▲ *Plocha před zásahem v roce 2012. Foto M. Prokopová.*
  - ▶ *Vyřezávka křovitých vrb v NPP Na požárech. Foto J. Reitmajer.*
  - ▼ *Plocha tři roky po zásahu.*

- ▲ ◀ Sečení těžkou mechanizací PP Hvoždanská louka.
- ▲ ▶ Ukázka nevhodného sečení podmáčené louky traktorem.
- ◀ Vstavač kukačka v PP Hvoždanská louka.
Foto J. Sladký.
- ▼ ◀ Vzácná vachta trojlístá rostoucí na rašelinné louce u Lesné u Tachova.
- ▼ ▶ Vemeník zelenavý, orchidej capartických luk.

Martin Semecký a Miroslav Žižka

Čepičkovo dub na Pile

První zmínka o obci Pila (německy Seeg) pochází z roku 1613, kdy obec patřila k nedalekému panství Grafenried a spolu s ním po úpravě státní hranice připadla v roce 1764 k Čechům. Nacházela se 5 km severozápadním směrem od Nemanic a své jméno dostala podle pily, která pracovala na jednom z přítoků Nemanického potoka.

Kromě již zmíněné pily byla součástí obce sklárna a později i tři mlýny. Před 2. světovou válkou zde stálo 33 usedlostí, v nichž žilo 230 obyvatel, téměř výhradně německé národnosti. Po poválečném vysídlení německého obyvatelstva byla obec dosídlena jen

minimálně. Po zřízení hraničního pásma na počátku 50. let museli noví obyvatelé opustit své domovy také a ves byla následně srovnána se zemí.

Dnes už obec mnohé nepřipomíná, pouze ojedinělé zbytky zdíva domů, které pohltit jasanový les. V pomyslném středu zaniklé vsi stojí dnes již rekonstruovaný křížek z roku 1912. Níže po proudu potoka je dodnes patrné zdivo dolního mlýna, které dosahuje výšky až čtyř metrů. Působivá je rovněž šachta pro otáčení kola. Dodnes tudy protéká proud vody horské bystriny.

▪ Křížek v centru zaniklé vsi. Foto L. Janoušková.

Jak už bývalo na vesnicích zvykem, téměř u každého stavení byl vysazen strom, aby poskytoval stín za parných letních dnů. Nebylo tomu jinak u statku, který stával při cestě z Pily do Lískovce. Na jeho dvoře byl před více než 200 lety vysazen dub, který nás dnes upoutá svými úctyhodnými rozměry. Zejména obvodem kmene, který činí 395 centimetrů, a také mohutnou korunou, která dosahuje do výšky 25 metrů. V letošním roce byl tento dub vyhlášen památným stromem. Pojmenován byl po lesníkovi Čepičkovi, který sloužil na zdejší revíru a strom měl velmi rád. Oficiální název památného stromu tedy zní „Čepičkovo dub na Pile“.

Důvodem pro vyhlášení nebyly pouze jeho úctyhodné rozměry, ale především snaha mít možnost o strom náležitě pečovat, abychom ho v plné síle zachovali budoucím generacím.

▪ *Šachta pro otáčení kola dolního mlýna v Pile.*
Foto M. Kašparová.

Použité zdroje:

Procházka Z. (2007): Putování po zaniklých místech Českého lesa I., Domažlicko. Nakladatelství Českého lesa v Domažlicích.

ZPRÁVY SPRAVY

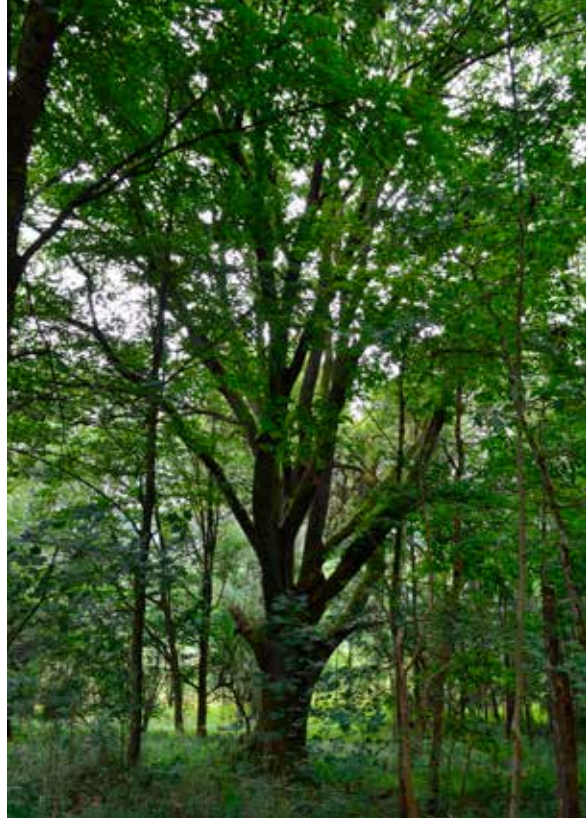
Setkání příznivců Českého lesa

Již šestý ročník tradičního setkání proběhl v Domě přírody Českého lesa v Klenčí pod Čerchovem. V útulném prostředí knihovny se návštěvníci zaposlouchali do povídaní o Čaparticích a jejich proměně v čase, nebo o botanických a zoologických zajímavostech nivy Nemanického potoka. Dozvěděli se i o vzácných xylofágních broucích zámečného parku v Horšovském Týně a o rozšíření vstavače kukačky na Tachovsku a Domažlicku.

 A. Štěpánková

ČESKÝ LES 15/2016

- ▲ *Strom na Pile nedlouho před vyhlášením za památný. Foto M. Kašparová.*
- ▲ ▶ *Dub byl v roce 2015 odborně ošetřen odlehčením koruny o proschlé větvě. Foto M. Kašparová.*
- ▼ *Měření stromu v roce 2015, obvod kmene byl 395 cm. Foto M. Kašparová.*

▪ *Pstruh obecný*

Libor Závorka

Jaký je význam Českého lesa pro populace pstruha obecného v Evropě?

Pstruh obecný *Salmo trutta* rozhodně nepatří mezi živočichy, které bychom našli na červeném seznamu ohrožených druhů. Tento druh, jehož původním místem výskytu je Evropa, dokonce patří na černý seznam¹ mezi nejúspěšnější (a nejnebezpečnější) invazní druhy na světě a ohrožuje existenci mnoha vzácných ekosystémů například v severní Americe, v Japonsku nebo na Novém Zélandu (Buoro a kol. 2016). Přesto se dá říci, že situace tohoto druhu v Evropě, včetně České republiky, je kritická. Velikost a počet populací pstruha obecného se dlouhodobě snižují a zřetelný je především rapidní pokles úlovků v posledních pětadvaceti letech (Slavík

2014). Kromě toho, rozsáhlá genetická studie populací ve střední Evropě (Kohout a kol. 2012) ukázala, že původní populace pstruha rozšířená na našem území již možná vůbec neexistuje. Jako u všech biologických procesů je tento stav výsledkem souhry více faktorů. Tento krátký článek je však zaměřen pouze na jeden z faktorů, který má klíčový význam pro současnou situaci – vysazování ryb odchovaných v líhni.

Hospodaření s divokými rybami ve volných vodách má v Čechách dlouhou tradici a první líhně na umělý výtěr a vysazování lososovitých ryb zde existovaly již na konci 19. století (Frič 1875). Na území Českého lesa lze například

▪ 1 černý seznam invazních druhů (angl. Black List of Invasive Species) – seznam živočišných a rostlinných druhů, které se rozšířily mimo svůj areál výskytu a představují významné biologické a ekonomické riziko ve svém novém areálu rozšíření (například bolševník velkolepý *Heracleum mantegazzianum* na území Slavkovského lesa)

▲ *Odlovení jedinci.*

► *Odlov ryb elektrickým agregátem.*

zmínit pstruží líheň v Tachově, která existuje od roku 1978. Nicméně hospodaření s divokými populacemi ryb a existence líhni jsou v Českém lese známe již z počátku 20. století (Vogl 2015, osobní sdělení). Během více než 100 let umělého odchovu a vysazování ryb se do povodí Labe a Dunaje dostalo velké množství ryb ze vzdálených populací, především ze Skandinávie a Balkánského poloostrova. Křížení mezi vysazenými a původními jedinci vedlo k zásadní proměně genofondu² pstruha obecného v našich vodách (Kohout 2012). Navíc samotné prostředí líhně umožňuje přežít podstatně větší množství jedinců, než by přežilo v přírodě, což oslabuje sílu přírodního výběru a vede k dalším změnám původního divokého genofondu populace (Koljonen a kol. 1999).

Někdo by se mohl ptát, zda je to skutečně takový problém, je přeci pstruh jako pstruh. Jenže ono to není takhle jednoduché. Pstruh obecný se podobně jako další jemu blízké druhy lososovitých ryb (*losos obecný Salmo*

salar nebo siven americký *Salvelinus fontinalis*) vyznačuje rozsáhlou škálou životních strategií (Baruš a Oliva 1995, Jonsson a Jonsson 2011). Populace se často liší jak chováním, tak například délkou života nebo plodností. Nejzřetelnější rozdíly jsou ale v migraci mezi trdlišťem v horních částech toků a prostředím, kde mladí pstruzi dorůstají do dospělosti. Někde stráví pstruh obecný celý život v malých horských potocích, zatímco jinde podstupuje někdy i stovky kilometrů dlouhou proudovou migraci do velkých řek, jezer nebo do mořského habitatu brakické a slané vody. Dospělé ryby se potom vrací do potoků, kde se vykulily z jiker, a založí zde novou generaci. Právě geny³ mateřských ryb poté určují rozdíly ve vlastnostech jedinců, například v již zmíněném chování, plodnosti a délce života. Proto křížením mezi původními populacemi a populacemi ze vzdálených koutů Evropy vznikají jedinci, jejichž vlastnosti nemusejí být vhodné pro prostředí českých toků.

■ 2 genofond – souhrn všech variant genů obsažených v populaci

■ 3 gen – jednotka genetické informace odpovědná za určitou vlastnost organismu (například barva očí nebo délka ploutví)

Lze tedy předpokládat, že podíl na současném kolapsu populací pstruha obecného nejen u nás ale i v celé Evropě, má právě vysazováni ryb z líhně. Tohle zjištění přijímá většina rybářských hospodářů (nejen u nás v České Republice) s velkou nelibostí. Důvodem bývá, že jej vztahují na sebe jako osobní kritiku jejich dlouholeté a často dobře míněné práce. Tak to ale v žádném případě není. Způsoby hospodaření se všemi přírodními zdroji se postupem času vyvíjejí a měly by v ideálním případě zohledňovat stav využívaného zdroje, společensko-ekonomickou poptávku a alespoň základní vědecké poznatky. Skvělým příkladem proměny hospodaření s populacemi pstruha obecného může být například Švédsko, kde existuje úzká spolupráce mezi vědci a místním rybářským svazem Sportfiskarna. V současnosti mají ve Švédsku síť chráněných toků, které jsou zcela vyjmuté z jakékoliv formy hospodaření, tzn. nesmí se zde vypouštět žádné ryby (na některých je však umožněn omezený rybolov). Právě tyto toky slouží jako živá genetická banka, odkud hospodáři mohou odebírat mateční ryby na produkci plůdku⁴ pro více rybářsky využívané toky a jezera. V České Republice podobná proměna teprve začíná, ale například pramenná oblast Otavy v NP Šumava – řeky Vydra a Křemelná – jsou už od roku 2005 vyjmuty z hospodářského plánu a vysazování ani rybolov na nich neprobíhá. Závorka a kol. (2013, 2015) právě v nejvýše položených částech prameniště Otavy našli populace pstruha obecného, které se výrazně liší od zbytku povodí Labe a je tedy možné, že jde o zbytky původní středoevropské populace.

Říčky a potoky Českého lesa mohou v tomhle příběhu hrát také velkou roli. Je totiž možné, že právě v těchto místech mohly nalézt útočiště poslední zbytky původních populací pstruha obecného. Podobně jako prameniště Otavy se povodí Mže a Radbuzy na území Českého lesa skládá z množství malých lesních potoků. Vzhledem k existenci železných

opon v 2. polovině 20. století nedocházelo na tomto území k intenzivnímu hospodaření s přírodními zdroji. I dnes rozvětvenost říční sítě a špatná dostupnost některých lokalit vede k tomu, že zde není možné provádět intenzivní plošnou výsadbu plůdku. Navíc zde z pohledu pstruha panují poměrně drsné podmínky prostředí s nízkými zimními teplotami a málo úživnými toky. Díky tomu ve zdejších tocích dokáží přežít skutečně jen jedinci, kteří jsou dobře přizpůsobení místnímu prostředí.

Spolupráce mezi ochránci přírody, vědci a rybáři je a vždy bude složitá, vzhledem k částečně rozdílným cílům, které tyto skupiny milovníků přírody sledují. Nicméně udržení životaschopných společenství divokých ryb v našich tocích je v zájmu všech. Výzkum a spolupráce na území Českého lesa má v tomto směru velký potenciál.

Použitá literatura:

- Baruš V., Oliva O. (1995): Mihalovci a ryby, 1. díl. Academia, Praha, 624 s.
- Frič A. (1875): Umělý výtěr ryb v Čechách. Zpráva o výsledcích výtěru lososa a pstruha v letech 1871–1874 a stručný průvodce umělého výtěru ryb. Praha.
- Jonsson B. a Jonsson N. (2011): Ecology of Atlantic Salmon and Brown Trout. Dordrecht, Holandsko: Springer Netherlands.
- Kohout J., Jašková I., Papoušek I., Šedivá A. a Šlechta V. (2012): Effects of stocking on the genetic structure of brown trout, *Salmo trutta*, in Central Europe inferred from mitochondrial and nuclear DNA markers. *Fish. Manag. Ecol.*: 19, 252–263.
- Koljonen M., Jansson H., Paaver T., Vasin O., Koskiniemi J. (1999): Phylogeographic lineages and differentiation pattern of Atlantic salmon (*Salmo salar*) in the Baltic Sea with management implications. *Can. J. Fish. Aquat. Sci.*: 56, 1766–1780.
- Buoro M., Cucherousset J. a Olden J. D. (2016): Global Salmonidae introductions reveal stronger ecological effects of changing intraspecific compared to interspecific diversity. *Ecol. Lett.*: 19, 1363–1371.
- Slavík O. (2014): Vyhodnocení současné evidence úlovek lípana a pstruha obecného na revírech ČRS. str. 63–68. V Ličko B. (ed.): Současný stav a možnosti zlepšení populace lípana podhorního a pstruha obecného, sborník z konference, 4. – 5. 10. 2014, Rychnov nad Kněžnou. Český rybářský svaz.
- Závorka L., Horký P., Kohout J., Kalous L. a Slavík O. (2015): Demogenetic structure of brown trout *Salmo trutta* Linnaeus, 1758 populations in mountain headwaters: implications for conservation management. *J. Appl. Ichth.*: 31, 501–508.
- Závorka L., Horký P., Slavík O. (2013): Distribution and growth of brown trout in pristine headwaters of Central Europe. *Cent. Eur. J. Biol.*: 8, 263–271.

⁴ plůdek – rané vývojové stádium ryby zpravidla po strávení žlutkového vajíčka, kdy jedinec začíná aktivně přijímat potravu, které je často využíváno k umělému zarybňování toků

Pavel Řepa

Bekasina otavní v Českém lese a jeho podhůří po roce 2005

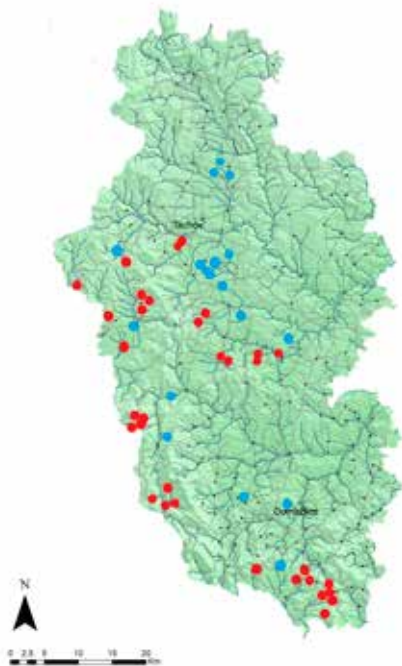
Bekasina otavní (*Gallinago gallinago*) bývala v Českém lese a v jeho podhůří původně velmi běžným druhem a také oblíbenou lovnou zvěří. V posledních desetiletích minulého století se výrazně zhoršily podmínky pro její hnízdění a tím došlo k poklesu její početnosti. Příčinou byly výrazné změny v otevřeném krajině vyvolané odvodňováním a rekultivacemi, které získávaly další úseky zemědělské půdy vhodné k obdělávání moderní těžkou mechanizací. Bylo zlikvidováno mnoho mokřin a vlhkých luk, které byly zorněny. S těmito úpravami bylo spojeno napřimování a mnohdy i zatrubňování vodních toků. K tomu se připojily úpravy rybníčních břehů, vyvolávající likvidaci litorální zóny rybníků i mokřin a vlhkých lučních porostů v jejich okolí. Také v lesích došlo k výraznému odvodňování v zájmu intenzifikace produkce dřeva, tyto změny

se však bekasiny dotkly v menší míře.

Bekasina otavní hnízdila ve vlhkých lukách a mokřadech, velmi ráda využívala i břehy rybníků, na nichž byly mnohdy velmi rozsáhlé mokřiny. Hnízdila velmi často v nivních loukách kolem vodních toků. Z toho plyne, že změny v krajině velmi významně ovlivnily její možnosti nacházet vhodná hnízdiště.

V podhůří Českého lesa, zvláště v jeho úseku na Tachovsku, jsou větší rybníční soustavy, a proto zde ještě v sedmdesátých letech minulého století hnízdilo jádro populace bekasiny otavní. Po roce 1980 však zde díky změnám krajiny počet hnízdicích bekasin klesl a zůstaly již jen nepatrné zbytky původní populace. Ve vlastním pohoří Český les nebyly změny krajiny vyvolané melioracemi a rekultivacemi tak dramatické, takže zde se bekasina otavní

▪ *Bekasina otavní. Foto P. Lang.*

▪ Mapa hnízdních výskytů bekasiny otavní v letech 2005–2015, červeně jsou vyznačeny lokality zjištěné v sledovací akci v roce 2010, modře lokality nalezené při nabodilých zjištěních amatérských ornitologů v dalších letech

ještě v osmdesátých a devadesátých letech minulého století udržela, ačkoliv i zde byl zaznamenán pokles početnosti.

Po roce 1990 skončila snaha o intenzifikaci zemědělské výroby a mnohé zorněné úseky pozemků byly opětovně zatravněny. Také úsilí o rozsáhlé odvodňování krajiny ustalo, což znamenalo oslabení snahy o údržbu odvodňovacích zřízení, takže v mnohých částech krajiny se opětovně zvyšuje její zamokření a vlhkostní poměry se mírně zlepšují postupnou přirozenou revitalizací.

O současném stavu bekasiny otavní nás především informují údaje ukládané v databázi na webových stránkách zřízených Českou ornitologickou společností pod názvem birds.cz. Sem ukládá svá pozorování většina našich amatérských ornitologických pozorovatelů a samozřejmě zde najdeme i mnohé údaje o bekasině otavní. Při hodnocení těchto údajů musíme mít ovšem na paměti, že nejde o systematický průřez celé oblasti. Jednotliví pozorovatelé si místa k sledování vybírají podle svých možností a podle očekávání dobrého „úlovku“. V roce 2010 vyhlásila Západočeská pobočka ČSO bekasinu otavní cílovým druhem roku a organizovala systematické vyhledávání hnízdišť.

Josef Nejd: *Recepty chodské kuchyně*

o M. Žižka

Čočková omáčka s vdolky

Omáčka: Přebranou čočku vaříme ve slané vodě do měkka. Zahustíme ji buď jíškou, nebo kyselou smetanou s moukou a chvilku povaříme. Dle chuti okyselíme a dokořeníme.

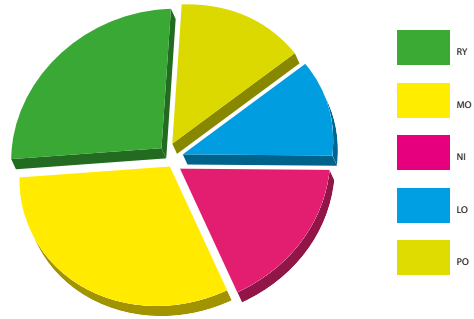
Vdolky: Kostku droždí rozdrolíme do mísy, zasypeme jednou lžící krystalového cukru a rozetřeme do tekuta a hladka. Přisypeme 600 g hladké mouky, sůl, 5 lžic oleje a teplé vody. Nejprve propojíme v míse na tuhé těsto a pak důkladně propracujeme na vále. Po vykynutí tvarujeme vdolky a z obou stran pečeme v troubě.

Redakce děkuje rodině Žižků z Doubravky za ověření chutnosti receptu a jeho obrazovou dokumentaci.

Přes snahu pokrýt sledováním celý Plzeňský kraj, i při této akci byla některá území sledována intenzivněji než jiná, celkově však jsou získané výsledky již reprezentativnější. Výsledky zjišťování hnízdišť bekasiny otavní po roce 2005 jsou znázorněny v mapce. Musíme mít na paměti, že obraz rozšíření zachycený na mapce není rozhodně přesnou informací o všech lokalitách. Dává nám však alespoň orientační přehled o výskytu bekasiny otavní v Českém lese a jeho podhůří v době po roce 2000.

Z mapky je zřejmé, že bekasina otavní se nyní vyskytuje nejen ve vlastním Českém lese, ale že některé hnízdní lokality jsou i v podhůří, hlavně v rybníčních oblastech. Zdá se tedy, že po opuštění rybníků v 80. a 90. letech minulého století se bekasina otavní na rybníky vrací. Dokonce bylo v podhůří zjištěno 18 lokalit, oproti 16 v Českém lese. Na některých lokalitách bylo zjištěno hnízdění více párů a na některých byl nález hnízdění opakován ve více letech. Počet zjištěných hnízdících párů byl však zřetelně vyšší v Českém lese (32 případů) než v podhůří (21 případů). Bekasina se tedy vrací do podhorských poloh, zvláště pak k regenerujícím se rybníčním břehům, ale v současné chvíli je pořád hojnější ve vyšších polohách pohoří.

U mnohých lokalit byla uvedena i informace o biotopu, v němž se hnízdiště nacházela. Z těchto údajů plyne, že nejčastějším stanovištěm jsou větší mokřady uprostřed luk a někdy i polí, mnohdy i do určitého stupně zarostlé keří a mladými stromy. Tato stanoviště tvořila zhruba 30 % všech případů. Dalším oblíbeným stanovištěm jsou mokřiny na rybníčních březích, kde bylo nalezeno zhruba 25 % všech případů. Ostatní stanoviště jsou využívána již méně často, mokré nivní louky u vodních toků tvořily asi 17 % všech případů, louky a pastviny obvykle silněji zavlhlé hostily asi 15 % případů a nalezeno bylo i několik hnízdišť uprostřed polí, kde se hnízdící pár spokojil jen s velmi malým fragmentem mokřiny (celkem 5 případů – okolo 10 %).

▪ Rozložení zjištěných hnízdišť do jednotlivých biotopů: RY – břeh rybníků (9), MO – velké mokřady v lukách (11), NI – louky v nivách vodních toků (6), LO – vlhké louky vzdálenější od vodních toků či nádrží (4), PO – malé mokřady v polích (5)

Můžeme tedy soudit, že rybníky se již natolik zregenerovaly po dosti drsným způsobem provedených změnách břehů a opět se stávají pro bekasinu zajímavým hnízdištěm. Naopak případy hnízdění na malých mokřadních úsecích uprostřed polí ukazují, že ještě zřejmě přetrvává nouze o vhodná stanoviště. Pro další existenci tohoto druhu je povzbudivé, že dokáže využít k hnízdění i tyto suboptimální, tedy již málo vhodné biotopy. Bohužel nebylo sledováno hnízdění podrobněji, takže nevíme, nakolik byla hnízdění v jednotlivých biotopech úspěšná. Zkušenost z jiných oblastí a ze sledování jiných druhů nám však jasně říká, že hnízdění v suboptimálních biotopech má obvykle nízkou hnízdní úspěšnost. Tyto páry tedy přispívají jen málo k přírůstku populace v daném roce, tedy k počtu nových jedinců, kteří se zapojí do populace a nahradí jedince, kteří v daném roce uhynou.

Bekasina otavní tedy zůstává stále ještě ohroženým druhem, jehož další přetrvání v naší oblasti není rozhodně možno považovat za zaručené a jisté. To bohužel platí i pro celou naši republiku, jak ukazují výsledky u nás opakovaně prováděných atlasů hnízdících ptáků i výsledky našeho hlavního monitorovacího programu hnízdících ptáků, známého jako Jednotný program sčítání ptáků ČR.

Proto je jistě velmi důležité, aby byla zaznamenávána všechna pozorování tohoto druhu v naší oblasti. I naprostý laik jistě pozná její zvukový projev při toku. Není to projev hlasový, ale instrumentální. Vydává jej samec obletující hnízdiště ve vysokých kruzích, při střemhlavém letu dolů roztahuje zvláštním způsobem rýdovací péra v ocase a vzduch jimi procházející vydává zvuk podobný mečení kozy. Na zemi se ozývá jakýmsi dlouhým tíkáním. Bekasina má velmi dlouhý zobák, zbarvena je skvrnitě světle- a tmavohnědě, na hlavě tvoří tmavé skvrny podélné proužkování. Velmi nápadný je její let. Když je vyplašena startuje prudce a hlučně a během letu se převrací se strany na stranu. Amatéřští ornitologové organizovaní v ČSO posílají svá pozorování na web zřízený společností.

Pokud někdo další učiní pozorování, může je ohlásit dr. Mileně Prokopové na Správu CHKO Český les, Regionální pracoviště AOPK ČR (tel. 725 724 956, e-mail milena.prokopova@nature.cz) nebo dr. Pavlu Řepovi do Muzea Českého lesa v Tachově (tel. 604 194 010, e-mail pavel.repa@tachov.cz).

Použitá literatura:

Hudec K. a Štátný K. [eds.] (2005): Fauna ČR sv. 29/1 a 2. Ptáci 2/I–II. Academia, Praha.

Message S. a Taylor D. (2005): Waders of Europe, Asia and North America. Ch. Helm, London.

Řepa P. (2010): Bahňáci (Charadrii) na Tachovsku. Sborník muzea Karlovarského kraje: 18, 223–259.

Schröpfer L. (2010): Rozšíření bekasiny otavní (*Gallinago gallinago*) v Plzeňském kraji v roce 2010. Sluka, Holýšov: 7, 95–106.

Štátný K., Bejček V. a Hudec K. (2006): Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001–2003. Aventinum, Praha.

ZPRÁVY

SPRÁVY

Za bájnými rytíři na Chodovské skály

Podrobné informace o jedinečném geologickém fenoménu Českého lesa, kterým je český křemený val, předal účastníkům exkurze na Chodovské skály Václav Pachel (LB Minerals, s.r.o.).

📷 M. Kašparová

Křížky a kameny v Českém lese

Přesně v polovině října se česko-německá skupina třiceti lidí s průvodkyní Kamilou Beňušíkovou Angelovou z Okrašlovacího a sportovního sdružení Český les prošla po zajímavých místech Českého lesa na Caparticku. Nejbohatší na počet a různost historek byla navštívená lokalita U 3 křížků, o které psal chodský spisovatel Jan Vrba.

📷 E. Šletr

Evžen Kůs

Savci Českého lesa III. Šelmy

Príslušníci rádu šelem (Carnivora) patří k nejznámějším a nejvýznamnějším druhům evropské fauny. Jako predátoři a tedy konkurenti člověka byly šelmy po staletí intenzivně pronásledovány a místy zcela vyhubeny.

Díky novému pohledu na ochranu přírody a příslušným zákonům jsou nyní naše šelmy chráněny nebo po část roku hájeny. Nelze však pominout, že část myslivců, veřejnosti a chovatelů domácích zvířat v nich stále vidí škodnou a dochází i k nelegálním odstřelům či pokusům o trávení.

Český les je poměrně úzké pohoří, samotný název je však v podstatě jen zeměpisný pojem vymezující českou část mnohem většího horského celku, jehož součástí je i Oberpfälzer Wald (Hornofalcký les) v Německu – podobně jako Šumava souvisí s Bavorským

lesem. Díky zalesnění a malé hustotě osídlení je tento horský masiv důležitým útočištěm mnoha druhů šelem.

Největší šelma – medvěd hnědý (*Ursus arctos*) patří k druhům v Českém lese již dávno vyhubeným. Podle literárních pramenů se do poloviny 16. století medvědi v Českém lese vyskytovali poměrně pravidelně. Za poslední doklad je považován zástřel v roce 1824 u obce Babylon; podle jednoho novinového článku byla však jedna medvědice ulovena v lokalitě Chodov u Trhanova ještě v roce 1857. Všechny poslední zprávy a zástřely v 19. století pocházejí z okolí Čerchova, tedy z hlubokých, obtížně přístupných hvozdů. Přípomínkou toho, že i v Českém lese medvědi žili, je například znak města Přimdy.

▪ *Medvěd hnědý. Foto V. Čech ml.*

▪ Vlk obecný. Foto V. Čech ml.

Druhou vyhubenou a kdysi hojnou šelmou Českého lesa je vlk obecný (*Canis lupus*). Intenzivní pronásledování vedlo k tomu, že vlk zmizel z území Českého lesa dříve než medvěd. Poslední doložený zástřel pochází z oblasti Pavlova Studence v roce 1801. Podle dobových článků se vlci ale sporadicky objevovali ještě v pozdějších letech. V roce 1906 se psalo o nálezu vlčích stop poblíž Waldkirchenu na bavorské straně hranic a následně v nedaleké lokalitě Zlatý Potok na české straně. Další zprávy o výskytu vlků v Českém lese se objevily v 70. a 80. letech minulého století a evidentně souvisely s neúspěšným pokusem vrátit je do národního parku Bavorský les. Při tom došlo k úniku několika jedinců, někteří přeběhli až na Šumavu a do Českého lesa. Jeden z nich byl uloven 30. 1. 1980 u Smolova. V souvislosti s dalšími nejasnými zprávami o výskytu vlků na česko-bavorské hranici je třeba vzít v úvahu i možnost záměny se zatoulanými jedinci českoslo-

venských vlčáků používaných Pohraniční stráží. Z 9. ledna 2010 je blíže neupřesněné pozorování vlka v blízkosti České Kubice. Vzhledem k vysokému akčnímu radiu vlčích smeček a současnému trendu šíření druhu do střední Evropy je možné v blízké budoucnosti předpokládat dočasnou či trvalou přítomnost vlků i v Českém lese.

K nejrozšířenějším šelmám Českého lesa patří liška obecná (*Vulpes vulpes*). V minulosti patřil tento druh k rezervoárům vztekliny a byl vystaven silnému selekčnímu tlaku. Plošná vakcinace, která proběhla na přelomu 80. a 90. let minulého století formou kladečných návnad, zbavila populace lišek vztekliny. Tím došlo k podstatnému nárůstu stavů. I když odstřel stále probíhá, stavy jsou vysoké. Podle některých autorů lišky přispěly k decimaci posledních zbytků populace tetřívka v Českém lese. V souvislosti s liškami je třeba zmínit lokalitu Liščí farma, kde byla ve 30. letech minulého století na svazích Dýleně velká

farma na chov stříbrných lišek. Tradovalo se, že nějakou dobu po zániku farmy se v okolí vyskytovali kříženci stříbrných a obecných lišek, nikdy se to ale nepotvrdilo.

Na území Českého lesa se lze běžně setkat s oběma druhy kun, a to jak kunou skalní (*Martes foina*), tak kunou lesní (*Martes martes*). Kuna skalní osidluje často intravilány obcí, kde proniká i do lidských obydlí, na silnicích bývají poměrně často nacházeni přejetí jedinci. Kuna lesní je stále poměrně hojná v souvislých lesních masivech a na jejich okrajích, hlavně v západní části pohoří.

Lasice hranostaj (*Mustela erminea*) a lasice kolčava (*Mustela nivalis*) patří v Českém lese k běžným druhům drobných šelem. Obecně lze sice konstatovat, že kolčava se vyskytuje hlavně v podhůří, v polních a lučních ekosystémech a v blízkosti lidských sídel a hranostaj dává přednost lesnaté krajině. Nicméně niky obou druhů se často se prolínají. V 70. letech minulého století byli hranostajové běžně pozorováni v centru Přimdy v prolukách po zbořených budovách.

Tchoř tmavý (*Putorius putorius*) je druhem v Českém lese plošně rozšířeným, i když je mnohem vzácnější než kdysi. Kromě přímého pronásledování se na stavech druhu negativně podepsaly meliorační zásahy do vlhkých a podmáčených luk a úbytek obojživelníků, oblíbené kořisti tchořů. Je možné se s nimi setkat také v blízkosti lidských obydlí, kde loví myši a potkany, občas loupí v kurnících vejce. Nezkušená tchoř mláďata se stávají obětí silničního provozu.

-
- Liška obecná. Foto V. Čech ml.
  - Kuna lesní. Foto V. Čech ml.
  - Lasice hranostaj. Foto M. Anděra.
  - Lasice kolčava. Foto M. Anděra.

▪ *Vydra říční. Foto V. Čech ml.*

Pro vydru říční (*Lutra lutra*) byl v 70. a 80. letech minulého století Český les důležitým útočištěm v době, kdy vydry procházely na celém území České republiky existenční krizí. Hůrka (1978) odhadoval celkovou populaci v Českém lese na 15 párů, ale zřejmě jich bylo víc. Vydry se pravidelně vyskytovaly na Kateřinském potoce, kde nacházely dostatek obživy. Plošná regulace toku v Kateřinské kotlině počátkem 70. let minulého století (včetně

likvidace slepých a bočních ramen) dramaticky snížila počty ryb, zejména tloušťů. Vydry se pak objevovaly v horních polohách přítoku Kateřinského potoka a v lesních rybníčcích. V březnu 1979 byly na sněhu nalezeny stopy vydry u zdechliny srnčí zvěře na Mílově pod Přimdou. Nějaký čas se vydry vyskytovaly i na rybníčku na okraji Přimdý, tzv. Koupališti. Dnes jsou jejich pobytové stopy k vidění na většině vodních toků Českého lesa.

ZPRÁVY

o M. Kašparová

Hendikep v Českém lese není překážkou

AOPK ČR - RP Správa CHKO Český les pomáhá zpřístupňovat krajinu Českého lesa i lidem se zdravotním hendikepem. V polovině dubna se spolu s průvodci ze Správy CHKO Český les vydalo TyfloCentrum s motem „Slepotou život nekončí“ na naučné stezky, kde si díky interaktivním prvkům mohli představit krásy zdejší krajiny.

Jezevec lesní (*Meles meles*) byl v minulosti vystaven podobnému tlaku jako lišky. Díky skrytému způsobu života a složitému systému nor však snáze uniká pozornosti. Jezevci se vyskytují v celém Českém lese i jeho podhůří. Jako zajímavost lze uvést, že v 70. a 80. letech minulého století jich několik žilo v blízkosti tankové střelnice u zaniklé obce Bohuslav.

Kočka divoká (*Felis silvestris*) patří k původním, ale v Českém lese již vyhubeným druhům. Podle zpráv v tisku se zdá, že zde nebyla nikdy příliš hojná, je ale také možné, že zástřelům nebyla věnována taková pozornost jako v případě velkých šelem. Při pozorování je nutno vzít v úvahu možnost záměny s velkými exempláři zdivočelých či zatoulaných koček domácích. U hlášených zástřelů se žádné kadavry nedochovaly, to se týká i hlášení z roku 1970 z Domažlicka. Problém při taxonomické determinaci představuje i skutečnost, že se kočky divoké s kočkou domácí plodně kříží. Diskuse se nyní vede kolem záběrů fotopastí z okolí Pleše z 25. 8. 2014 a 26. 7. 2016, které mají dokládat opětovný výskyt tohoto druhu v Českém lese. Pokud se skutečně jedná o kočku divokou, její přítomnost nepochybně souvisí s pokusy o zpětné vysazení na Šumavě a v Bavorsku.

Rys ostrovid (*Lynx lynx*) byl v Českém lese vyhuben v historické době. Malá populace se zřejmě udržela až do poloviny 19. století, o datu posledního zástřelu není zcela jasno. Podle kroniky A. Srny to byl rok 1830, existuje však zmínka K. Floerickeho o zástřelu samice z roku 1894, samec z páru žil v revíru údajně ještě několik let.

▲ ▲ Jezevec lesní. Foto V. Čech ml.

▲ ► Snímek kočky divoké z fotopasti instalované díky projektu TRANS-LYNX, podpořeného z programu EU, Přeshraniční spolupráce Cíl 3 Česká republika – Svobodný stát Bavorsko 2007-2013

► Kočka divoká. Foto V. Čech ml.

▪ *Rys ostrovid. Foto V. Čech ml.*

Zda to byl zbytek autochtonní populace nebo zatoulaní jedinci, nelze říci. Další hlášení jsou až z 50. let minulého století. Nález srnčí zvěře stržené rysem v roce 1954 poblíž Přimdy byl publikován i v časopise Vesmír. Stopy byly hlášeny v roce 1960 od Mutěnána, v roce 1962 hlásili pohraničníci nález těl dvou rysů ze stejné oblasti v hraničních zátarasech. Ve všech případech se zřejmě jednalo o rysy, kteří se do Českého lesa zatoulali a na čas se zde usadili. Po roce 1980 se v Českém lese začali objevovat první jedinci z repatriované šumavské populace a počátkem 90. let patřil rys k stálým obyvatelům Českého lesa. Z některých míst máme údaje o stálém pobytu párů i vyvádění mláďat (např. Bystřice v okrese Domažlice). Za současné situace je ale otázkou, jak dlouho se rys v Českém lese

udrží. Celková početnost rysů v České republice totiž v důsledku nezákonného odstřelu opět klesá a pohybuje se kolem 100 kusů. Přitom počet ulovených rysů se od roku 1989 odhaduje až na několik stovek.

V posledních třech desetiletích jsme v Evropě a tedy i v Českém lese svědky pronikání tří nepůvodních druhů šelem. První pozorování psíka mývalovitého (*Nyctereutes procyonoides*) pocházejí z konce 90. let minulého století (1997 Málkov, 1998 Horní Folmava), od roku 2004 údajů o výskytu této šelmy významně přibývá z celého území Českého lesa i jeho podhůří (Nová Ves, Svatá Kateřina, Pivoň, Nemanice, Klenčí pod Čerchovem, Jindřichova hora, Černá řeka, Chodov, Ctiboř, Bělá nad Radbuzou, Mrákov, Milavče, Tři Sekery).

Druhým invazním druhem, který byl v Českém lese poprvé pozorován v letech 2004–2005, je norek americký (*Neovison vison*). Velmi rychle obsadil většinu vodních toků a lesních rybníčků, jeho výskyt je doložen buď pozorováním nebo na základě dotazníkové akce z Nemanického potoka, Bystřice, Lískového potoka, dolního rybníka na Hraníčkách, Železné, Rozvadova, Diany, Mýta, Smolova, Bělé nad Radbuzou, Svaté Kateřiny, Dolní Folmavy a Tachova. Je zřejmé, že druh se bude šířit dál. K invazním druhům šelem, které by mohly do Českého lesa proniknout, patří mýval severní (*Procyon lotor*). Zatím jediný údaj pochází z 18. 9. 2015, kdy byl nalezen jedinec sražený autem. Při posuzování výskytu tohoto druhu je třeba vzít v úvahu, že mývali bývají v poslední době chováni i jako

domácí mazlíčci, a není tedy vyloučen jejich únik nebo úmyslné vypuštění.

Poděkování

Za poskytnutí údajů o výskytu některých druhů šelem jsem vděčen Správě CHKO Český les (Regionálnímu pracovišti AOPK ČR), RNDr. Miloši Anděrovi CSc., Luboši Trávníčkovi a Janu Zatloukalovi.

Použitá literatura:

- Bárta Z. (1954): K rozšíření rysa v Československu. *Vesmír*: 33 (5), 180–181.
 Hürka L. (1978): Die Säugetiere (Mammalia) und ihre Flöhe (Siphonoptera) von Český les und vom angrenzenden Hügelland. *Fol. Mus. Res. natur. Bohemia occidentalis*, Plzeň, Zoologica 10.
 Kús E. (1999): Savci Přírodního lesa. *Lynx*, Praha, n. s.: 30/1999, 77–100.
 Reichholf J. (1999): *Životní prostředí*. Ikar Praha.
 Řepa P. (2005): Savci. In: *Český les*, Baset Praha, str. 229–239.

ZPRÁVY SPRÁVY

Seminář Operační program životní prostředí 2014 - 2020 Prioritní osa 4 - Ochrana a péče o přírodu a krajinu.

V polovině října měli zástupci obcí možnost zúčastnit se semináře v budově Plzeňského kraje, kde se dozvěděli o možnosti čerpání finančních prostředků z Operačního programu životního prostředí. Více jak osmdesát účastníkům bylo představeno fungování dotačního programu.

 Z. Myslík

Tip na výlet:

Miroslav Žižka

Pramen Radbuzy

Říční prameny přitahují pozornost nejen badatelů, spisovatelů či dokonce filmařů, ale jsou i oblíbeným cílem výletníků. V tomto čísle se vydáme k jednomu z nich, k prameni řeky Radbuzy.

Řeka Radbuza pramení v Pivoňských horách na severozápadním svahu Lysé hory (870 m n. m.) v nadmořské výšce 689 m. Pramen je od křižovatky s rozcestníkem v bývalé osadě Liščí domky vzdálen přibližně 500 m a trasa k němu je značena dřevěnými šipkami s nápisem pramen Radbuzy. K prameni se lze vydat také z parkoviště, které bylo vybudováno za vsí Závíst. Tato trasa je dlouhá 1,3 km a je také velmi dobře značena.

▲ ▲ *Pramen Radbuzy. Foto P. Halla.*

▲ *Směrovka k prameni Radbuzy. Foto P. Halla.*

V blízkosti pramene vybudovaly Lesy ČR s.p. v roce 2012 velké kryté odpočívadlo, kde je možné si odpočinout před zpáteční cestou.

Návštěvu pramene lze také pojmout jako delší, ale příjemnou procházku z obce Rybník po červené turistické značce. Celková délka trasy je zhruba 10 kilometrů. Cestou k prameni v osadě Závist stojí za povšimnutí dům č. p. 17, který je postaven přímo na evropském rozvodí. Z jeho střechy stéká voda na jižní straně do Nemanického potoka, Dunaje a Černého moře, na severní straně do Radbuzy, Berounky, Vltavy, Labe a Severního moře. Po návratu z výletu je možné se občerstvit v Rekreačním středisku Rybník.

- ▶ *Mapa trasy výletu - z Rybníku k prameni Radbuzy.*
  - ▼ *Parkoviště pro návštěvníky pramene za vsí Závist.*
- Foto M. Mařáková.*

Den Českého lesa

V neděli dne 12. června se tato tradiční akce uskutečnila v Klenčí pod Čerchovem, kterou si nenechalo ujít přes 700 návštěvníků. Letošní 9. ročník byl zaměřen na představení expozice Domu přírody Českého lesa v Klenčí pod Čerchovem a na slavnostní otevření nové naučné stezky Lesů České republiky Na Výhledech.

Akci slavnostně zahájil hejtman Plzeňského kraje Václav Šlajs za doprovodu trubačů Kolowratových lesů. Po úvodních proslovech byli návštěvníci pozváni na divadelní představení „Jak se začalo v Českém lese rýžovat zlato“ souboru Komedijantů z Tachova.

📷 M. Jiran

Na dvoře Domu přírody Českého lesa byla k vidění ukázka tradičních řemesel, jako například košíkářství, tesařství, bednářství, ale i dřevosochařství. Návštěvníci si sami mohli vyzkoušet některé z těchto řemesel a podílet se na vyřezání sochy čápa, či bobra, které v Domě přírody Českého lesa zůstaly jako památka na Den Českého lesa.

V Domě přírody byla připravena interaktivní hra pro rodiny s dětmi, která následně pokračovala na naučnou stezku Lesů České republiky Na Výhledech. Záchraná služba Royal Rangers připravila lanové centrum, které lákalo především děti a nechybělo ani rozdávání medailí.

Na akci se podíleli Lesy České republiky, s.p., Plzeňský kraj, AOPK ČR - RP Správa CHKO Český les, Revis Tachov, městys Klenčí pod Čerchovem, Arriva holding Česká republika s r. o., Domažlické městské lesy spol. s r. o., Kolowratovy lesy, a. s., MAS Český les, z. s., Plzeňský kraj, Revis Tachov, Záchraná služba Royal Rangers, Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů v ČR a ZO ČSOP Sylva Lunae.

 M. Jiran

Blíž přírodě

Rozvíjíme společensky odpovědnou politiku ochrany přírody s ohledem na současné a budoucí generace.

- Jsme jedním z největších firemních dárců v oblasti ochrany přírody v České republice.
- Podílíme se na zpřístupnění přírodně cenných lokalit po celé České republice.
- Pomáháme budovat naučné stezky, vyhlídky, pozorovatelný, posezení nebo interaktivní a hrací prvky v přírodě.
- Přispíváme k obnově původních ekosystémů a ochraně ohrožených rostlin a živočichů.
- Podporujeme environmentální výchovu a informovanost o ochraně přírody.
- Jsme generálním partnerem Českého svazu ochránců přírody a pomáháme projektům, pro které motto Blíž přírodě je významnou součástí trvale udržitelného rozvoje.

Pojďte s námi do přírody na www.blizprirode.cz